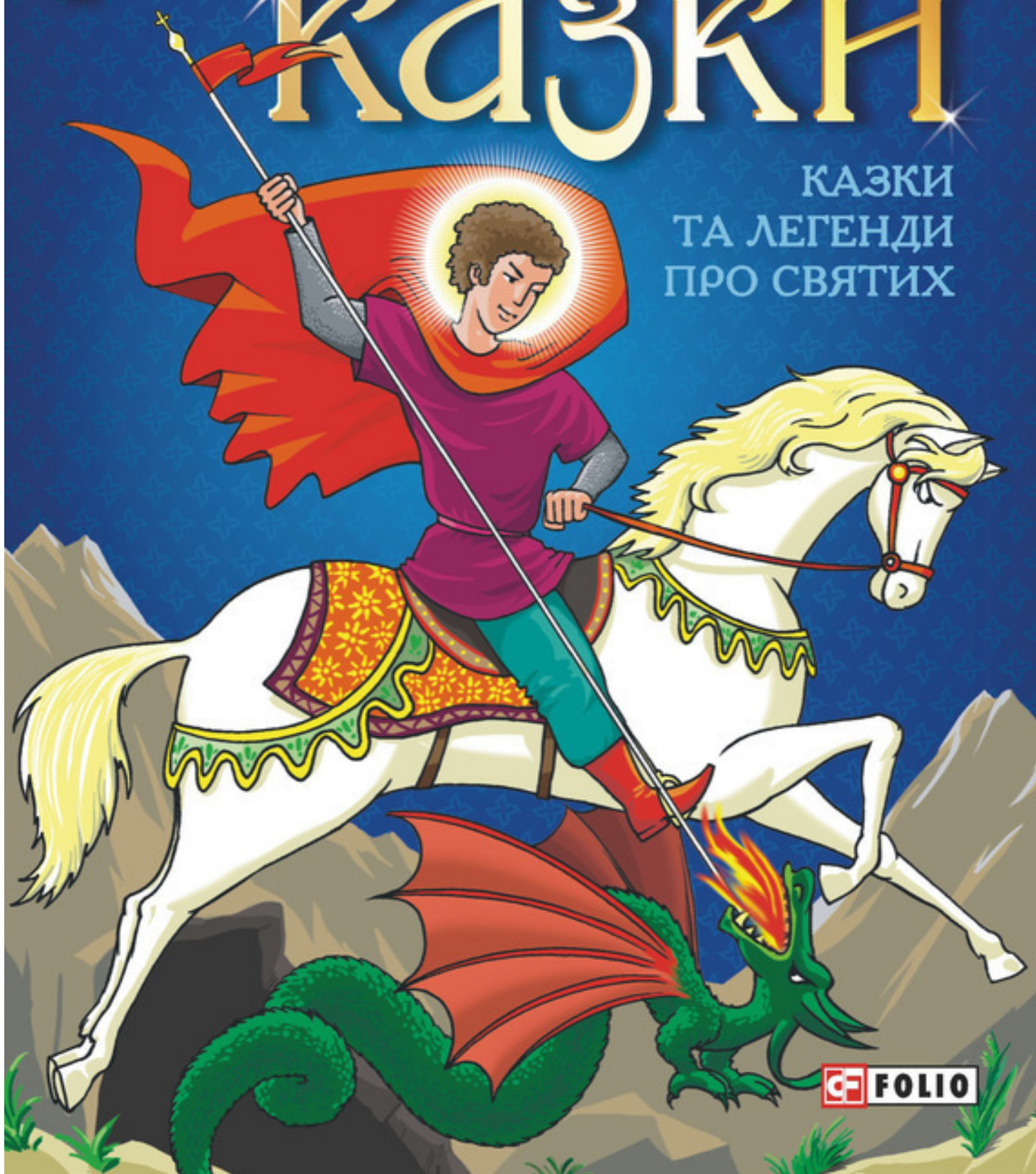

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКИХ КАЗОК

БІБЛІЙНІ КАЗКИ

КАЗКИ
ТА ЛЕГЕНДИ
ПРО СВЯТИХ

CF FOLIO

Сборник

**Біблійні казки: Казки
та легенди про святих**

«Фолио»

2005

Сборник

Біблійні казки: Казки та легенди про святих / Сборник —
«Фолио», 2005

В книзі зібрані легенди та казки українського народу на біблійні сюжети: про святих та про Господа нашого Ісуса Христа і про те, як Він із святим Петром по світу ходили, як склалися псалми, як цар Соломон правив своєю країною і творив свої закони... І такі вони близькі і рідні, ті святі люди: навчають жінок прясти, бідним допомагають, а злих карають. І хоча в житті так не завжди буває, але в казках все можливо.

Содержание

Легенди про створення світу	5
Як архангел Михаїл Сатану закував	5
Земля	10
Звідки пішли гори	12
Як було створено чоловіка	13
Як було створено жінку	14
Гріх перших людей	15
Адам і Єва в пустелі	16
Боже, помагай!	17
Як з'явилася коняка	18
Смерть	19
Звідки взялися воші і блохи	20
Потоп	21
Загибель велетнів	22
Звідки чорти взялися	24
Як чорт собі помічника придбав	25
Легенди Старого Завіту	28
Соломон	28
Як Соломон море міряв	31
Цар Соломон і жона його	32
Суд Соломона	34
Як Соломон помирив братів	35
Йосип та його брати	36
Самсон	38
Цар Давид	39
Морські люди	40
Легенда про Пілата Понтійського	41
Казка про царя Адаріана	42
Як творилися псалми	43
Легенда про двох розбійників Гесту і Дизму	44
Різдвяні легенди	45
Як господар врятував пречисту	45
Чому колосок завбільшки з долоню	46
Христос в яслах	47
Хрест	48
Літературні казки	49
Константина Малицька[1]	49
Горда пава	49
Коза Гаїза	50
Гарфа Леїлі	51
Утеча до Єгипту	53
Трепета	55
Кінець ознакомительного фрагмента.	56

Біблійні казки: Казки та легенди про святих

Легенди про створення світу

Як архангел Михаїл Сатану закував

Перше не було ні неба, ні землі, була тільки тьма і вода, змішана з землею, так неначе кваша, а Бог літав Святим Духом понад водою, котора шуміла піною. От раз Бог ходить по воді та бачить на ній бульбашку з піни, що ворухиться. Дихнув на неї і сказав:

– Нехай буде янгол.

І виліз з бульбашки маленький чорненький чоловічок з хвостом і ріжками, та тільки без крил. Бог дав цьому створінню ім'я Сатанаїл і двоє крил і мовив до нього:

– Літай так, як і я.

А янгол каже:

– Не можна, Господи.

Бог йому дав ще двоє крил і сказав:

– Літай.

– Не можна, Господи, – відказує янгол.

Бог йому дав ще двоє. От він і літає. Тоді Бог сотворив світ і дав янголу меч.

На другий день Бог сотворив небо. На третій день Бог каже до шестикрилого серафима:

– Пірни під воду, візьми жменю землі, скажи при цьому: «Во ім'я Господнє, іди, земле, зі мною», – і неси нагору до мене.

Сатанаїл пірнув на дно, взяв звідти жменю землі та й міркує собі: «Навіщо я казатиму «Во ім'я Господнє»? Хіба я чимось гірший від Бога?» Ось він і каже:

– Во ім'я моє іде земля зі мною.

Випірнув нагору, глянув – а землі в жмені ні порошинки. Бог і каже йому:

– От бачиш – хотів обдурити мене, не послухатися і вчинити по-своєму, та не вдалося, пірнай знову.

Сатанаїл знову пірнув на дно, набрав у жменю землі, затиснув її в кулак, проте все одно не сказав так, як велів йому Бог. Упертий, як усякий чорт, він і цього разу сказав по-своєму:

– Во ім'я моє іде земля зі мною.

Випірнув нагору, розняв кулак, дивиться – а землі знову нема ні порошинки. Бог каже йому:

– Ти таки знову хотів учинити по-своєму і не слухаєшся мене. Однак твоя затія надармна: нічого з того не буде. Пірнай утретє і кажи так, як тобі наказано.

Сатанаїл пірнув утретє, набрав у жменю землі й каже: «Во ім'я Господнє», потім раптом спохопився та й міркує собі: «Перше земля вислизала в мене з кулака тому, що я легко тримав, тепер я її затисну так, що вже не вислизне». Та й знову сказав по-своєму: «Во ім'я моє іде земля зі мною». Випірнув нагору, дивиться – а землі знову нема, хоч він і затиснув її обома руками. Одначе, оскільки він, бравши землю, все ж пом'янув ім'я Боже, то в нього під нігтями лишилося трошки землі. Бог бачить, що і втретє Сатанаїл не виконав його повеління, і каже йому:

– Ні, видно, з тебе нічого доброго не буде, якщо ти не міг виконати навіть такої дрібниці. Нічого робити, виколупай ту землю, яка лишилася в тебе під нігтями, і давай її сюди, – досить буде і цієї.

Сатанаїл виколупав. Бог узяв ту землю, посипав її по воді, – і раптом з'явився на воді гарний пагорок, а на ньому – зелень і дерева. Бог присів із Сатанаїлом на цьому пагорку відпочити. Оскільки Бог почувався дуже втомленим, то приліг на траві і заснув.

Тоді Сатанаїла взяли заздросці, чому він не такий дужий і могутній, як Бог. І вирішив він утопити Бога. Взяв Сатанаїл Бога на руки й хотів кинути у воду, – і раптом бачить диво: перед тим вода була від нього не далі, як за крок, а тепер відійшла кроків на десять, а на її місці стала земля. Однак Сатанаїл не збентежився цим і побіг до води, щоб кинути в неї Бога. Та скільки він не біжить до неї, а вода від нього іде щораз далі й далі, і Сатанаїл ніяк не може добігти до неї. Біг він, біг – і раптом опинився якимось дивом на тому ж самому місці, звідки взяв Бога на руки. Глянув він ненароком убік і бачить, що вода від нього тут не далі, як за два кроки. Він давай туди бігти, аби таки втопити Бога. І раптом знову сталося те ж саме, що й першого разу: він біжить до води, а вона від нього відходить. Біг він, біг – і раптом знову опинився на колишньому місці.

Поклав він тоді Бога на землю й міркує: «Земля ця тоненька, як шкаралупа: от викопаю яму, прокопаюся до самої води, та й кину туди Бога». Копав він, копав, аж поки зовсім не знемігся, – спітнів увесь і викопав глибоку яму, однак до води так і не докопався (от чому на світі Божому так багато землі, і от чому вона така груба: то її чорт набігав, бажаючи звести зі світу Бога).

Тим часом Бог прокинувся та й каже:

– Ось бачиш тепер, який ти безсилий порівняно зі мною – нічого не можеш зробити зі мною, як не хотів би ти того: земля й вода скоряються мені – тому, хто їх створив, а не тобі. А в тому, що через тебе земля стала такою великою, нема ще лиха. Я населю її різними людьми і тварями, а яма, яку ти щойно викопав, знадобиться для тебе самого на пекло.

Потім Бог став населяти землю різними створіннями: відразу ж зліпив із землі людину, дмухнув на неї, – і вона стала ходити і розмовляти. Потім створив усіх інших живих тварей і звірів – усіх по парі, щоб вони могли плодитися. Після того Бог пішов на небо і забрав з собою Сатанаїла.

Чи довго, чи недовго жили вони на небі, тільки Сатанаїл так вислужився перед Богом, що Бог подарував йому золоту корону на голову. Якось Богові треба було кудись піти на якийсь час, і Він залишив на небі керувати всім Сатанаїла, наказавши йому, коли послати на землю дощ, коли вітер, коли град, коли тепло. А тоді додав:

– Якщо тобі самому сумно буде, то ось макітра з водою: умочиш у неї пальця, крапнеш – і з тієї краплі зробиться такий самий, як і ти, і тоді вже не сумуватимеш, тому що буде з ким розважитись.

Промовивши це, Бог пішов з неба. Щойно Він вийшов за ворота, Сатанаїл прожогом до макітри, умочив пальця, крапнув краплю води і бачить – справді з'явився достоту такий самий, як він. Тоді він став умочати у воду разом усі десять пальців і понастворював багато тисяч таких чоловічків. Робив він їх, робив доти, доки вистачило води, коли ж викрапав усю воду, дивиться – а чоловічків стільки, що світу Божого не видно. Тоді Сатанаїл міркує собі:

– Ось тепер я цар так цар, є в мене своє військо, є в мене свої слуги, є в мене своє царство. Тепер я вже нікого не боюсь і Бога на небо не пущу, а правуватиму тут сам.

І от Сатанаїл наказав своїм слугам, щоб вони ставили йому царський престол. Через якийсь час престол був готовий. Сатанаїл видряпався на престол, розсівся, наїжачився й каже до свого війська, щоб воно уважно стежило, коли Бог буде летіти назад на небо, і не пустило б Його. А Бог тим часом побував там, де Йому треба було, і летить назад на небо. Раптом бачить – на небі сила-силенна маленьких чоловічків, і кожне в Нього кидає – той каменем, той оцупком, той грязюкою, хто чим попало. А Сатанаїл нап'яв на голову подаровану йому Богом корону, сидить на престолі і орудує ними, щоб заступали Богу дорогу та не пускали Його на небо. Однак Бог усе ж злетів на небо і, дуже розгніваний на Сатанаїла, прокляв його, взяв жезл,

пшовхнув ним поставлений Сатанайловими слугами престол – і той престол разом із Сатанайлом і всіма його слугами звалився на землю.

Бог сказав:

– Амінь! – і кого цей «амінь» де застав у повітрі, коли він падав на землю і не встиг ще долетіти до неї, той і лишився висіти там до Страшного суду.

І нині, коли хтось із людей йде або їде і зачепить головою або чимось іншим висячого у повітрі слугу Сатанайла, в ту ж хвилину в цю людину неодмінно й учепиться «блуд», і вона збочить з дороги. Ось чому ті, хто проходить чи проїздить, збиваються з дороги («блудять»). Проклятий і скинутий з неба Сатанайл звідтоді ходить зі своїми слугами і чинить добрим людям зло. А Бог на небі замість Сатанайла створив собі незліченну кількість гарненьких хлопчиків і назвав їх «янголами».

З-поміж усіх янголів Він особливо полюбив одного і дав йому ім'я Миха. Цьому Мисі Він звелів пильно стежити за Сатанайлом і всіляко перешкоджати йому чинити людям зло. Ось і став Миха стежити за Сатанайлом. Стежив, стежив, але успіху не досяг особливого, бо в Сатанайла було шість крил, а в Миха лише двоє, через що Сатанайл постійно втікав од Миха. Тоді Миха заявив Богові, що він нічого не може вдіяти із Сатанайлом, тому що Сатанайл, маючи шість крил, значно швидше літає і Миха не може впантрувати за ним. При цьому Миха попросив Бога, щоб Бог відібрав подаровану Сатанайлові золоту корону і віддав би її йому.

Бог сказав на це Мисі:

– В такому разі вирушай на землю, розшукай Сатанайла, потоваришуй із ним і запроси його у глибоке море купатися. Перед тим як купатиметися, побийся об заклад, хто довше просидить під водою, і коли за третім уже разом Сатанайл пірне, ти хутчіш виходь на берег, візьми Сатанайлову корону і тікай на небо. А я тим часом заморожу море, так що поки Сатанайл проб'ється з-під криги, ти встигнеш утекти з короною.

Миха вчинив так, як звелів йому Бог: вирушив на землю, розшукав Сатанайла, потоваришував із ним, і стали жити обидва разом. Якось Миха запрошує Сатанайла купатися і вибрав для цього найглибше море. Миха роздягся, роздягся також і Сатанайл, зняв і корону й лишив її на березі. Купаються. Миха й каже Сатанайлу:

– Ану, хто довше зможе пробути під водою – я чи ти?

Сатанайл каже:

– Я.

А Миха каже:

– Я.

І ну сперечатися. Сатанайл й рече:

– Та що тут сперечатись? Спробуймо негайно: пірнем обидва разом й побачимо, хто довше сидітиме у воді.

Пірнали. А Миха, тільки-но сховав голову, як зразу ж і випірнув і дивиться, де Сатанайл. Вода в морі прозора, як скло. І бачить він – сидить Сатанайл на самому дні. Сидів він, сидів та й став підійматися вгору. Тоді Миха швидесенько спустився на дно, сів і сидить. Сатанайл випірнув, дивиться, а Миха ще сидить у воді. «Кепські справи, – таки він пересидів!» – подумав Сатанайл. А Миха випірнув та й каже:

– А що? Хто довше сидів у воді – га?

– Ну, давай ще раз! – каже Сатанайл.

Пірнали знову. Сатанайл опустився на дно, а Миха миттю випірнув і став дождатися, коли Сатанайл стане виринати, щоб тоді самому знов сховатися у воду. І знову вчинив так само, як перше: тільки-но Сатанайл став підійматися вгору, Миха пірнув й випірнув потім декількома хвилинами пізніше Сатанайла. Сатанайл знову каже:

– Давай ще раз спробуємо. Якщо й цього разу ти мене пересидиш, то так уже й бути, тоді вже здамся – Будь ти тоді в цьому ділі першим.

Пірнули. Сатанаїл знов опустився на дно, а Миха відразу ж випірнув, вийшов на берег, схопив свою одягу і Сатанаїлову корону й ходу на небо. А Бог наказав тоді морозу, щоб він заморозив те море на цілих три сажні. Сатанаїл сидів під водою, доки стало сили. Та ось вже не може довше сидіти. Він нагору... Коли це щось негаразд: крига не пускає. Він тоді знову на дно – та як уперся ногами, як підскочив, як ударив у кригу головою, то крига на всьому морі затріскотіла. Він удруге зробив те ж саме, – крига тріскотить на тому місці, де Сатанаїл ударив, тріскотить. Потріскалась, однак не ламається. Тоді Сатанаїл утретє вдарив з такою силою, що вискочив з-під криги просто нагору. Дивиться – Миха вже на середині шляху між небом і землею, мчить з його короною. Сатанаїл за ним навздогін, і оскільки в нього було шість крил, а в Михи всього лиш два, то він летів швидше, ніж Миха, і став того наздоганяти. От Сатанаїл вже зовсім недалеко, от-от наздожене Миху, та тут якраз на небі з'явився Бог і кинув Мисі величезний вогненний меч, мовлячи:

– Бери, захищайся!

Миха впіймав на льоту меча, а Сатанаїл уже біля нього, хоче забрати корону. Тоді Миха змахнув мечем і відрубав у Сатанаїла з одного боку три крила, а сам мерщій далі тікати. Сатанаїл, як підстрелений, з відрубаними крилами, отак каменем й полетів донизу й гепнувся на землю. Тоді Бог відокремив од імені Сатанаїла склад «їл» і додав його до імені янгола свого Михи, внаслідок чого Сатанаїла стали звати просто Сатана, а Миху – Михаїл.

З цього часу Сатана зробився найлютішим ворогом Михаїла і став вигадувати, як би захопити його і що б йому заподіяти, якій би карі піддати за те, що він його знедолив: відняв корону й відрубав крила. От Сатана викопав глибоку яму в землі й закопав у ту яму навмисне вилитий з цією метою величезний і грубий чавунний стовп, попримоблював до стовпа кілька ланцюгів: для шиї, для рук, для ніг – і так міцно все зробив, що якби кого прикути до того стовпа тими ланцюгами, то він би до кінця світу з них не вирвався. Коли Сатана скінчив усі ці приготування, то вдягнув на себе ті ланцюги, прикував себе ними до стовпа й спробував, чи міцно стоїть стовп. Як смикнув Сатана, то земля здригнулася, а стовп і не похитнувся. Тоді Сатана зняв із себе ланцюги й каже:

– Коли потрапиш до моїх рук тепер, ненависний Михаїле, то не вирвешся більше від мене з цієї в'язниці! Як би там не було, а я все-таки тебе захоплю й засаджу сюди!

Коли дивиться, проходить повз нього якийсь старенький дідок.

– Здорові були, паночку!

– Добридень, діду!

– А що це ви спорудили, паночку?

– Тюрму таку, діду.

– Яка ж це тюрма? Я щось не можу цього зрозуміти.

– Який же ти нездогадливий! Ходи-но, ставай сюди – я тебе закую, то й побачиш.

Дідок став. Сатана надів на нього всі ті ланцюги й позамикав. Та що дідок був старенький і худенький, то він легко вивільнив з ланцюгів поступово то руку, то ногу, так що нічого не виходило. Тоді Сатана сказав:

– Вилітай лишень звідти, діду, ти старий і дуже худий для цієї тюрми, а я її спорудив для такого славного козака, як сам. Дивись, як я влізу в кайдани, то на мені буде добре.

Сатана надів на себе кайдани, сам їх приладнав, позамикав й питає:

– А що, діду, добре? Га?

– Амінь! – прорік дід.

Ту ж мить все залізо злилося, скувалося до купи саме собою, й Сатана лишився в ньому вікувати до суду Божого. А дідом тим був ніхто інший, як сам Бог.

Після цього бачить Сатана, що йому непереливки, – в ту біду, яку готував для іншого, вскочив сам, – скликав усіх своїх слуг і наказав їм гризти залізо, щоб визволити його з неволі. І гризуть чорти те залізо цілий рік до Святого Великодня, вже залишається їм зовсім мало

гризти, аби визволити свого Люцифера, іноді бувають такі роки, що залишається прогризти не більше дюйма, та як тільки священик проголосить у церкві на Великдень: «Христос воскрес! – в ту ж мить залізо, яке вони гризли, стає таким само грубим, як і було, – ніби наростає. Вони знову починають його гризти, гризуть, гризуть, – лишається тільки перекусити, та прийде Великдень, і воно знов удвічі наростає. Так воно собі йшлося з року в рік, так і нині ведеться.

Земля

Ото як задумав Господь сотворити світ, то і говорить до найстаршого ангела Сатанаїла:

– А що, – каже, – архангеле мій, ходімо творити світ!

– То ходімо, Боже! – каже Сатанаїл.

Ото вони й пішли над море, а море таке темне-темне, – сказано, безодня! Ото Бог і каже до Сатанаїла:

– Бачиш, – каже, – отую безодню?

– Бачу, Боже!

– Іди ж, – каже, – у тую безодню на самеє дно та достань мені жменю піску. Гляди ж тільки, як будеш брати, то скажи про себе: «Беру тебе, земле, на ім'я Господне».

– Добре, Боже!

Впірнув Сатанаїл у самую безодню над самий пісок та й заздрісно йому стало.

– Ні, – каже, – Боже! Приточу я і своє ім'я, нехай буде разом і твоє і моє.

І бере він той пісок та й каже:

– Беру тебе, земле, на ім'я Господне і своє!

Сказав – сказав. Прийшлося виносити, а вода йому той пісок так і змиває. Той так затискає жменю, але де вже Бога ошукати! Заким вигулькнув із моря, так того піску як не було: геть вода змила!

– Не хитри, Сатанаїле, – каже Бог, – іди знову, та не приточуй свого ім'я!

Пішов знову Сатанаїл, але чорт чортом, – знову примовляє:

– Беру тебе, земле, на ім'я Господне і своє, – і знову піску не стало.

Аж за третім разом сказав уже Сатанаїл:

– Беру тебе, земле, на ім'я Господне.

І ото уже несе та й не стискає: так і несе на долоні, щоб то вода змила. Але дармо: як набрав повну руку, то так і виніс до Бога.

І узяв Господь той пісок, ходить по морі та й розсіває. А Сатанаїл давай облизувати руку: «Хоч трохи, – думає, – сховаю для себе, а потім, – думає собі, – землю збудую!» Ото Господь розсіяв.

– А що, – каже, – Сатанаїл, нема більше?

– А нема, Боже!

– То треба благословити! – каже Господь та й благословить землю на всі штири часті.

І як поблагословив, так тая земля і зачала рости.

Ото росте земля, а тая, що у чорта в роті, і собі росте. Далі так розрослася, що і губу розпирає.

Бог і каже:

– Плюй, Сатанаїле!

Той і зачав плювати та харкати: то де плював, то там виростали гори, а де харкав, то там скали... От через що то у нас і земля нерівна! Воно ще, кажуть, що нібито ті скали та гори Бог знає, доки б росли, а то Петро та Павло як заклили їх, то вони вже і не ростуть.

А ото вже Господь і каже до Сатанаїла:

– Тепер, – каже, – Сатанаїле, тільки б посвятити землю. Але нехай вона собі росте, а ми відпочиньмо.

– А добре, Боже! – каже Сатанаїл.

І лягли вони спочивати. Господь спить, а Сатанаїл і думає утопити Бога, щоб землю забрати. І ото підняв його та й біжить до моря. Спершу на полудень, – біжить та й біжить, а моря нема, вдарився на північ – і там не видати, побивався на всі штири часті світа – нігде

нема моря: звісно, земля уже так розрослася, що в самеє небо уперла краями, та й де вже там тее море! Бачить він, що нічого не вдіє, – несе Бога на те саме місце, та й сам коло Нього лягає.

Полежав трохи та й будить Бога:

– Вставай, – каже, – Боже, землю святити.

А Бог йому й каже:

– Не журись, Сатанаїле! Земля моя свячена! Освятив я її сеї ночі на всі штири боки!

Звідки пішли гори

Як Бог творив світ, то на самий перед сотворив небо. А потому ангелів, а потому звізди на небі, а потому місяць. Але звізди не світили. І наказав Бог ангелам, жеби звізди були світлі. А найстаршому, найбільшому ангелові сказав:

– На тобі грудку глини, іди на місяць і вержеш (кинеш) її там, бо там ще землі нема. З тої грудки буде земля. А як будеш метати, то скажеш: «Рости і множися на Божу славу». І там будуть церкви, і будуть люде мені пісню співати.

А він собі подумав, той ангел: «Що, все на Божу славу, а на мою нічого?» І повідає:

– Рости і множися на мою славу, а не на Божу.

А з того нічого не було, не виросла на місяці земля.

Приходить Господь Бог та й питає його:

– Метав?

– Метав. На мою славу. А воно нічого не виросло.

Сотворитель світу каже:

– Все, теперка підемо оба метати. На тобі грудку глини, і я беру грудку глини. Я буду метати, і то буде на мою славу. А ти говори: «На Божу славу».

А він собі подумав: «Я не вержу. Але не маю де сховати, бо не маю одежі. Вержу собі в рот, під язик», – думає він, і заховав грудку під язиком.

А Господь метав і говорив:

– Множися і рости! Де є глина, там най росте.

І зачала глина рости ангелові в роті. А він, ангел, зачав випльовувати її. І наплював гір по всьому світу... Там, де глина впала, зробилися гори, а з слини – каміння. Тому такі гори суть на світі. Де є гори, то все той ангел наплював.

Як було створено чоловіка

Чоловіка, кажуть, виліпив Господь з глини і дав йому зовсім Свою святую постать, на біду тільки зоставалось іще жменя глини. Де її подіти? Господь і приліпив межі ногами, а з тої жмені і зробилось грішнее тіло та й згубило чоловіка. Бо якби не воно, любенько жив би собі Адам у раю, – а то ні!

Прожив день та й засумувався: сказано, надійшла грішная думка. Але Господь все-таки не хоче дати йому жінки: «Лучче, – думає собі, – дам я йому приятеля, приятель все-таки лучче, як жінка». Ото й говорить до чоловіка:

– Не сумуй, Адаме! Стане, чого хочеш! Вмочи в росу мізинний палець та й стріпни перед собою, – то й приятель буде! Гляди ж тільки, – Господь каже, – не тріпай позад себе!

А Адам – чи забувся, чи що: вмочив цілу руку та як стріпне навідворіт! Так і з'явилося п'ять чортяків. Глянув Адам – та у ноги! А чортяки давай пазури мачати та тріпати позад себе. То такого ж то їх намножилось, що аж небо тріщало.

Поглянув Господь, якого лиха наробив Адам, та й казав Своїм ангелам усіх чортів із неба позганяти. То як посипались із неба ті чорти, то де которий Бога спом'янув, то там і остався: которий на небі – на небі зостався, которий на землі – на землі остався, а которий у повітрі – в повітрі зостався.

Але усе чорти чортами. Ті, що на землі, підтинають чоловіка. Ті, що під небом, дрочаться з Богом, за то їх Господь побиває Своїм громом. Буває так, що чорт ховається часами за християнина, то Господь і християнина убиває громом, але за то йому гріхи відпускає, а часами чорт ховається в землю, то громова стріла і в землі його побиває, але через сім літ громова стріла виходить із землі, і кажуть, що вона помагає від кольки. А ті чортяки, що на самім небі, ті кожного вечора світять на небі свої смолянні свічки, але ангели ходять з мечами та й зганяють їх із неба. І летить чорт із неба, як ясна пасмужка, і скільки раз християнин скаже «амінь» – на стільки сажнів він залітає в землю, а як часами ніхто не скаже, то він по землі так і розіллється смолою.

Як було створено жінку

Ото Господь ізнов приходить до Адама та й каже:

– А що, Адаме? Либонь, тобі жінки треба?

Адам поглянув, тільки облизався.

– Та вже нічого з тобою робити, – каже Господь, – треба тобі й жінку дати!

І наслав на нього сон, виламав у нього ліве ребро, а з того ребра і сталася жінка. І не натішився Адам, як побачив жінку, але живо переконався, що де чорт не може, там бабу пішло. Там десь у раю були такі яблука, що Бог наказав їх їсти. Жінка як заглянула, то й причепилася до чоловіка:

– Дай та дай!

Адам і каже, що не можна, а вона:

– То так ти мене, – каже, – любиш, що жалуєш і яблучка для мене!

Адам і каже:

– Їж уже, коли хочеш, тільки хоч мене до гріха не доводь!

Але де вже жінка та до чого не доведе! Як із'їла сама, так і зачала припрошати чоловіка. Що вже він не відмовлявся, але мусив скоритися! Ото вже їсть і чоловік. Тільки що ковтає, аж надходить Господь! Так теє яблуко в горлі і осталося, – і тепер воно на горлі у всякого чоловіка.

Подивився Господь і зараз дає Адамові заступ, лопату і жменю насіння та й каже до нього:

– Отак, Адаме: не хотів-єсь шануватись, так тепер кровавим потом іди дороблятися хліба!

Та й вигнав його із раю аж на саму землю.

Гріх перших людей

Тільки Бог пішов на небо, Єва зараз й пішла в сад гуляти. А вона була така гарна, що той ангел Сатанайл, которого Бог скинув з неба, зараз і полюбив її. Взяв тоді той ангел перекинувсь у змію та і виліз на ту яблуню, де були ті яблука, що Бог не казав їсти.

Підходять туди Адам і Єва. От він їм і каже:

– Чому ж це ви з цього дерева не рвете яблук? Уже ж вони поспіли.

А Єва каже:

– Нам Бог казав, щоб ми не їли з цього дерева яблук, бо помремо.

А змії:

– То Бог на те так сказав, щоб ви не були богами; бо як з'їсте хоч одне яблуко з цього дерева, то будете богами.

Думала Єва, що насправді, взяла та й хтіла їсти яблуко з того дерева, коли йде і Адам:

– А ти ж забула, що цих яблук не можна їсти.

А Єва й каже:

– Ми будемо богами, як з'їмо хоч одно яблуко.

Та взяли й з'їли того яблука. Як проковтнули, то зараз їм стало сором і холодно. Вони позшивали листя з липи, позакривались та й поховались, щоб їх Бог не найшов. Але Бог дознавсь та й прогнав їх, а коло воріт поставив ангела, щоб стеріг рай. А рогове тіло, яке вкривало перших людей, зараз Бог перемінів на таке, як у нас тепер, а рогового тіла оставив тільки на кінці пальців.

Адам і Єва в пустелі

Як Бог вигнав Адама і Єву з раю, то вони посідали в лісі та й плачуть, не знають, що й робити. Зіслав Бог до них ангела, а ангел дав Адамові жменю жита і заступ та й каже:

– Візьми та скопай кусок землі, та посій оце жито, то тобі з нього буде хліб.

А Єві дав жменю конопляного сім'я та каже:

– Оце ти посій, то від нього буде вам плаття. А колись Бог дасть, що од тієї жінки, котра з цвіту, народиться Син Божий. То він вас знов упустить у рай.

Ото посіяли вони та й посідали, – відпочивають. А той ангел, що їх підвів, перекинувсь у найстаршого ангела та й каже:

– Ви вже посіяли собі таке, щоб був у вас і хліб і плаття, але проте нема у вас такого, щоб ви не вмерли. Ви візьміть та зійдіться докупи їдно з другим, то від Єви родиться син. І той син випросить у Сина Божого, котрий родиться з тієї жінки, що з цвіту, щоб вас ізнов упустили у рай.

А Єва каже:

– Та ми не знаємо, як же то зійтись докупи? Адже ж ми і тепер вкупі.

От той ангел як показав, та й родився у Єви Каїн. А Каїн дуже не любив Адама: він, бачте, знав, що його батько – той ангел, котрого Бог ввігнав з неба.

Боже, помагай!

Вразився Адам, що Господь вигнав його з раю, копає землю та й не каже: «Боже, помагай!» А чорт тому й радий: що Адам скопає за день, то він уночі й поперевертає догори травною. Адам копає на другім полі: він то думає, що поле йому видно, копає та й копає, а рано гляне, а його поле ізнов зеленіє, як некопане. Бився він, бідний, та побивався, далі здихнув до Господа Бога та й каже:

– Господи Боже! Допоможи мені!

То так тая земля, що він її копав, раптом і зачорніла. І помолився Адам Богу та й зачав засівати.

Як з'явилася коняка

Ото засіяв Адам, запрягся в борону та й волочить. І так-то йому тяжко тую борону тягнути, а чорт іззаду сидить на бороні та й сміється...

І поглянув Господь та й каже до свого ангела:

– Бачиш, – каже, – того чорта на Адамовій бороні?

– Бачу, – каже.

– Піди ж, – каже, – та зроби з того чорта коняку для Адама!

Ото ангел і пішов, та як закинув на чорта оброть, то так з него і сталася коняка.

Тоді ангел і каже до Адама:

– Розпрягайся, чоловіче, та запрягай коня! Господь дає тобі худобину!

Ото з тої коняки і почалися наші коні.

Смерть

Жиє собі Адам. Ото вже його Господь і діточками поблагословив, така-то йому втіха та радість, що, здається, вічно хотів би жити, а до того ще й здоров'я йому служило. Ото й говорить Адам до Бога:

– Боже, Боже! Не умру я, бо я сильний чоловік!

– Сильний ти, сильний, – говорить йому Бог, – а все-таки умерти мусиш! Заболить у тебе голова, защемлять руки, заломить тобі ноги, і ти таки умреш.

Не вірив Адам, поки був молодий, а прийшла пора – мусив повірити. Розболілась голова, розщемілись кості, – сказано, у старого. Бачить Адам, що недалеко до смерті, та й каже до свого сина:

– Сину, – каже, – сину! Піди, – каже, – до раю та принеси мені звідти золотого яблучка, бо отеє вже знаходить на мене остатня година!

Пішов син до раю, але замість яблучка приніс тільки прута, яким Бог Адама виганяв із раю. Адам і казав зробити з нього три обручі і положити на голову. Але де вже від смерті та що pomoже! Воно-то голова ніби й перестала боліти, а вмерти все-таки вмер. І як умер він із тими обручами, так його з ними і поховали, і ото з тих обручів і виросло три дерева – кипарис, кедрина і треблаженне древо.

Звідки взялися воші і блохи

То ще перед потопом було. Людей було мало, земля родила добре, не потребувала так тяжко працювати, як тепер. Ще чоловіки то на полювання ідуть, то на риби, а жінки сидять дома. Нудно їм було. Та й одна зачала Бога просити:

– Господи, коби чоловік хоч якусь щипавку мав, щоби йому так не скучило!

Ну, то Пан Біг того вислухав – певне ся в таку годину помолилася, досить що як на ню впали воші, блохи і всіляка гидь, то таки її на місці розточили. А від неї розлізлися по усіх людях.

Потоп

Їдного часу задумав Господь затопити землю і витопити всіх людей, які тільки були, та й каже до їдного святого чоловіка:

– Роби ти, – каже, – корабель, святий чоловіче, бо я хочу землю затопити!..

От той чоловік і зачав робити корабель: теше стовпи, пилить дошки, – сказано, щоб усе до міри було. А чорт, як на збитки, прийде уночі та й усю його працю переробить не до міри: там надрубає, там надпилить, там переструже, так що ані способу разом поскладати. А чоловік бідний нічого й не знає: все теше та й теше, а тих і не зміряє...

Аж Господь ізнов говорить до него:

– Складай, праведниче, корабель! Взавтра потоп буде!

Ото і кидає він тесати та пилити, зачинає складати... Але що візьме – усе не до міри: то тонке, а то коротке... Що тут робити у світі Божому? А взавтра потоп! Заламав він руки та й стоїть над дошками. А Бог йому і говорить з неба:

– Не журися, чоловіче мій! Що довше, те стули, і буде коротке, а що коротке – натягни, то й буде довге, та кінчай живо корабель, бо узавтра потоп!

Тільки скінчив він корабель, аж земля і зачала в морі потопати. Злітаються пташки, збігаються звірі, а той відбирає зі всього по парі і впускає в корабель, їден тільки сильний птах-носорожець не хотів іти в корабель, за те його і покарав Господь, щоб він не гордив зі своєї сили...

Ото упірнула земля. Пливає корабель, пливає і носорожець, а птахи, бідні птахи, так і кричать, так і б'ються в повітрі. Уже, бідні, і із сили спадають, нігде відпочити, – а носорожець пливає собі, і рїг його, як віха, стирчить над водою. От ті птахи і сідають на той рїг, сідають та й сідають, а носорожець тримає. Далі не витримав та так і впірнув головою в воду. Птахи позлітали та й знову сідають, а носорожець ізнов у воду головою. І злітали, і сідали, аж поки зівсім не втопили носорожця. Ото ж то тепер і пропали носорожці з корінням і насінням.

Загибель велетнів

Після того як розмножились сини людські, в них народилися вродливі доньки. І коли сини неба, янголи, побачили їх, то, зачаровані ними, сказали один одному: виберемо собі дружин з племені людей і народимо дітей. Головний ватаг янголів Саміяз на чолі двохсот соратників піднявся на гору Арадїс. Крім нього ватагами були Уракабарамеель, Акібеель, Таміель, Рамуель, Данель, Езекеель, Саракуял, Азазіель, Армерс, Батрааль, Анане, Заребе, Самсарель, Ертаель, Турель, Йоміаель, Аразеаль... Від парування цих янголів із людськими доньками народилися велетні.

Вони були тридцять ліктів (приблизно десять метрів) завбільшки, підпирали головами попід чорні хмари і переступали гори і долини. Як переступав дуба і уколвся в ногу, взяв найгрубшого дуба одною рукою і викинув з землі і казав, що в бодрі уколів! Один другому з руки в руку через Дністер і через Дунай сокиру подавав.

Але тих людей уже тепер по потопі нема ніде. Як мав бути потоп, то ся явили середнього роду люди і орали на полі плугом. А велет ішов з далекої дороги додому і взяв на одну долоню штири воли з плугом і двох орачів та приніс додому і показав мамі:

– Ади, мамо, які там на полі хробачки риють.

А мама казала:

– Віднеси, сину, назад там, відкіль узяв, бо то після нас будуть такі люди. А після середнього роду настане черга на третій рід людей. І вони будуть такі завеликі, як з кукурудзи качанки, що будуть дванадцять їх у одній печі молотити, а як здибле чоловік середнього роду таких маленьких людей, то також збере на долоню і принесе мамі на показ.

Велети насипали вали й високі могили в українських степах. Племя первісних велетнів було могутнім і невірноважним.

Велети пожирали все, що виростили люди, і незабаром харчів забракло. Вони стали кидатись на усе живе, пожираючи сире м'ясо і п'ючи кров. Від грішних янголів люди перейняли і багато корисного, і не менше шкідливого. Азазіель навчав людей робити мечі, ножі та іншу зброю, панцирі, дзеркала, браслети й різні прикраси; навчив підводити брови, використовувати коштовне каміння, а тому люди дуже розбестилися. Амазак навчив чаклунства і чарування та відкрив силу і властивості коріння. Армерс навчив, як боронитися перед чарами. Варкаял навчив читати зорі, Акібеель – уживати магичні знаки, Таміель навчив астрономії, Арарадель – пізнавати обергання місяця.

Але злочини велетнів врешті обурили людей настільки, що ті піднесли свій голос, і голос їхній дійшов до неба. Тоді Михаїл, Гавриїл, Рафаїл, Суриїл та Уриїл поглянули на землю й побачили потоки крові і всякі злочинства. Янголи сповістили Всевишнього про те, що вчинили грішні янголи.

– Вся земля, – оповідали вони, – наповнилась кров'ю й нечестям. І ось душі померлих волають, і волення їхнє доходить до врат неба... Люди не можуть врятуватися від нечестя, яке паплюжить лик землі. Ти знаєш про всі справи ще до їхнього початку, Ти все знаєш, що вони вчинили, і Ти нічого не кажеш нам: що ми маємо вчинити з ними за такі беззаконня?

Бог розгнівався на них за те, що вони забули Його закон і жили в розпусті, сварилися між собою, проливали кров, як воду, і вирішив знищити їх до пня. Тоді Він послав Арсаєла до сина Ламеха.

– Сповісти йому, – сказав Він, – від Мого імені про те, що гряде велика руїна, бо вся земля загине, води потопа розіллються всією землею, і все живе загине. Але ти вкажи йому, як він може врятуватися, і повідай йому, що рід його розповсюдиться по всій землі.

Потім Господь звернувся до Рафаїла:

– Зв’яжи Азазієля і кинь його в п’ятьму, і прожени в пустелю, що розташована в Дудаелі, пошли на нього дощ з важкого й гострого каміння; оточи його п’ятьмою... Хай він ніколи не бачить світла, і коли надійде день суду, накажи ввергнути його в полум’я.

Потім Господь прорік до Гавриїла:

– Піди до злих і розбещених синів перелюбства, винищи покоління сторожів із середовища людей, озброй їх один проти одного, нехай вони загинуть від своїх власних рук, дні їхні скоро скінчаться.

Відтак Господь прорік до Михаїла:

– Піди і сповісти Саміяза про кару, яка чекає на нього і всіх, хто чинив злочини та жив у нечистоті. Зв’яжи їх під землею на сімдесят родів до дня суду й руйнування, до останнього вселюдного суду. Тоді вони будуть кинуті в провалля вогненні на муки й залишені там на цілу вічність. Вигуби всі душі, віддані нечестивим насолодам, винищ покоління сторожів, бо вони пригноблювали синів людських, вимори усіх гнобителів, знищ усяке лиходійство.

Натомість люди праведні отримали від Господа обітницю й нагороди.

За іншою легендою, Бог довго думав, як знищити велетнів, але нічого придумати не міг. Тоді Він порадився з царем «іншої землі». А цар цей ім’ям Азазель був двоголовим велетнем. Він порадив Богові наслати такий потоп, щоб вода залила всю землю, окрім однієї високої могили, яку цар лишив собі для порятунку.

Бог послухався тієї поради, і велетні були потоплені. Загинули також двоголові люди інших земель, лишився живим тільки їхній цар, що був на могилі. Він спав під час потопу, а коли прокинувся, то побачив, що залишився всього з однією лиш головою: Бог покарав його за те, що він дав таку жорстоку пораду для винищення своїх братів. Від цього царя пішов рід людський, але вже звичайного зросту.

Звідки чорти взялися

Сотворив Господь світ і зробив усе зовсім як треба, тільки треба було ще світ перехрестити.

– Як би то нам перехрестити світ? – каже Господь.

– Я знаю як, – каже святий Петро.

– Ну, роби, як собі знаєш.

Святий Петро закликав до себе чорта, та й каже до нього:

– Вези мене до тої води, що бачиш перед собою, а я тобі за те зроблю все, що ти хочеш.

– Добре, – каже чорт, – завезу тебе, тільки нароби мені помічників, бо я сам не можу управитись в світі.

Святий Петро обіцяв йому наробити помічників, і чорт взяв його на плечі і потягнув. Але вони заїхали на самий край світа, а води нема. Тільки вода показалася в тій стороні, звідкіль вони виїхали, чорт завернувся та й йде назад; але, проїхавши знову увесь світ поперек, – води не знайшли, тільки побачили воду на правій стороні світа. Чорт вже не знає, що йому і робити, так змучився, але мусить їхати. Приїхавши на правий край світа, знову не знайшли води, тільки щось біліє перед ними, ніби вода. Чорт знову йде, але як доїхав до кінця світа, святий Петро каже:

– Досить, вже ми світ перехрестили, тепер я тобі скажу, як маєш помічників собі наробити: встань рано в суботу, візьми води та і бризкай назад себе – скільки буде поза тобою бризків, стільки буде чортів.

Чорт зробив теє, і з тої пори на світі робиться гірше та й гірше, бо чортів робиться більше та й більше.

А найкраще б зробив би святий Петро, якби одурив чорта, бо одурити таку погань – нема гріха.

Як чорт собі помічника придбав

Мій покійний дід – хай йому Бог душу простить, бо був добрий, їй-богу, добрий – кажу, мій дід, бувало, як візьме розказувати, то так вам вже добре, що слухаєш і слухаєш і кінця не забагнеш.

Оце не раз сидимо у кімнатці. Надворі тріщить лютий мороз, в печі палахкотить живенький вогник, – наче сам радий-радісінський, що так тепленько у хатці, каганець дрімає, здається, мріє про весну і ясні літні вечори, а святі ікони переморгуються між собою, аби не скучати.

А він розказує. Про далекі, сонячні краї і дивних людей, і великих звірів, яких у нас не надибаєш...

Ну, і слухалось, – Боже, як слухалось.

Але й знав він тих оповідань. Бувало, стане говорити, то так наче перед тобою встають ті краї і люди заглядають з кутків і примружують на тебе очі, а звірі немов за дверима і тільки й чигають на тебе.

Раз якось, пам'ятаю, – я вже був собі величенький – казали на зиму справлять мені власний кожушок; всадовив мене дід на призьбу біля себе і розповів мені оце оповідання. Казав, що знає його від свого покійного батька, а той дослухався його у свого кума, що був дяком, і його сусіда. Той дяк, славили, був дуже побожний і все читав псалтирі і святі книги, а на ніч клав їх під голови, аби його, мовляв, дух Божий осінив. Той дяк і вишпортав десь там у своїх молитвениках, яких кропив кожної неділі свяченою водою, оцю сторінку. А що обоє і не ховали тайни перед собою, то й знали обоє, що побожний дяк відкрив.

Так переховалася оця цікава повість до мене, а я передаю її далі.

Бачить Люципер, найстарший поміж чортами, що Господь Бог творить собі гарненький світ і чемненьких людей за образом і подобою своїми, і засмутився, бідака, що не буде мати доступу до них. Ну, що ж, подумав, годі тільки здалека приглядатись. І забаглося йому учинити й собі такого чоловіка.

Думав, думав, – та й нарешті-таки видумав. Що Бог знає, мовляв, удасться й мені.

Сказав, тупнув ногою та й до діла. Треба тільки, подумав, гаразд придивитись, а то й пощаститься. На те я Люципер.

Одного дня дивиться він крізь дірку в пеклі, як пишно розвивається світ Божий. Росте й зелень, і скотина бігає по ньому, в повітрі веселіє пташня, а всьому усміхається небесне сонце. Дивиться гаспидський син отак добру хвилину, а нарешті і набридло йому. Звісно, надокучить і чортові приглядатися до чужого раювання. От витягнув собі люльку, набив її якимсь пекельним зіллячком – та й пахкати. А то, бачте, як чорт люльку смоче, на світі буря.

Аж ось гляне, а там задрімав Господь Бог на своєму золотому престолі. Втомився Всевишній при сотворенні світу. Біля нього виднілись дві коробки: одна з добрими прикметами, якими оздобляв Всемогучий чоловіка, друга – з лихими для хижих звірів.

– Давай, – подумав, – коли б так заглянути, щі в такій коробці. Хоча на хвилину.

Подумав, а далі таки закортіло. Чуже добро, бачте, все коле очі. Але як її здобути?

Замислився чортисько. Коло коробки стоїть ангел-сторож. Стоїть, та такий вам красний та гарний, – саме як у нашій церковці на райських дверях. Ви ж його бачили? От, так він і виглядав. У руці вогняний меч, а очі так і сиплють іскрами.

Бачить чортисько, що не так-то легко добратися до тієї коробки. Але на те ж він і Люципер, щоб утяти добру штучку.

Причесав собі пекельний красень гриву, загладив глинкою патлате волосся, закрив ріжки зачіскою, взяв, нарешті, кострубатий кінчик хвоста під пахву та й почимчикував до місця з коробками. Ставши перед ангелом-сторожем, уклонився йому двічі чемненько, зашарудів копитом і закумак солодко:

– Здорові були, добродію ангеле. Давно не бачив вас. Аякже, давно!.. І як-то скоро минає час, і не повіриш...

А ангел Божий стоїть нерухомо у своїй святості, та й не в той бік. Де ж там йому, небесному, слухати, що верзе чортисько. Та ще й розмовляти з дідчим насінням. А той, бачте, – чортівська вдача – немов і не помічає нічого і цокотить далі, як добрий кум:

– Що там чувати у вашому раю? Все гаразд? А ваш Господь Бог? Здрімнув, бачу... Ну, я тихесенько. Не лякайтесь... Аякже, давно не бачилися. Та ви, добродію, знаєте. Роботи дома доволі, на наймитів годі спускатись. А час не стоїть. Аякже... Та розкажіть, будь ласка, що там коло вас?

Отак-то прикочувався хитрун-чортяка. Та й ніяк його відчухрати. А він і не чекає відповіді, а тільки закидає лестощами, та так вам жваво-жвавісінько, як найпрудкіша баба-цокотуха.

Нарешті надокучило Божому сторожеві слухати чортівських теревенів. Він повів по ньому гостро своїм небесним поглядом і звелів:

– Відкоснись, бісе, до свого пекла!

Та й відвернувся у святім обуренні від бісового батька. Того тільки й ждав Люципер. Чкурнув одну коробку, та й – гай, дременув у своє пекло...

Так і зупинився на своєму дідчому престолі. Гукнув з усієї сили на всю гаспидську потвору, засвистав на все пекло, аж кипуча смола в котлах спалахкотіла, а піняві вогні бризнули іскрами. Понабігало того чортівського кодла роями. А він звелів собі нанести бруду з пекельної калюжі, в якій купався кожного дня, – бачте, глини там нема – розтопленої смоли і віковичного дідчого гною. Закурив люльку, – він її при роботі все любив, – посмоктав здорово разів стільки з неї, аж піна випорснула на кінчиках паші. Потім плюнув разів зо два в долоні, аби гаразд ішла робота, затер слину руками і ну творити собі гаспидського підданого.

Вимісив болото нагусто, змішав з ним сміття зі всіх пекельних закутків, – і тісто було готове. Потім виточив кулю завбільшки з гарбуза і обгладив її своїми лапами – це мала бути голова. Відтак більшу, довгеньку – це мав бути тулуб. Нарешті, доробив ще чотири стовпчики, два довші і два коротші, – на ноги й руки. Склав усі частини докупи так, як бачив це у Господа Бога: меншу кулю на більшу, два цурупалля збоку, а два стовпчики внизу. Зліпив їх разом смердючою гаспидською смолою, що булькотіла у велетенських котлах, – і диявольський підданий виріс з-під чортівської руки.

Натішившись досхочу опудалом, пообзиравши його з усіх боків, взявся Люципер хутенько далі до роботи. Видряпав кігтями в меншій кулі дірочки на очі й вуха і доклеїв на місце носа грудочку вимішеного бруду. Копитом виривав щілинку на рот і упхав у нього величеський кавалок розпеченого болота на язик. А язик, – знаєте, диявольська примха, – удався тому довший, бо чортисько гаразд тямився, скільки-то люди ним грішать.

Потому взяв надрібно січені гадючі голови, розтерті вовчі зуби і потовчені пазури сови, плюнув до тієї бридкої мішанини кілька разів своєї слини і перетер все в своїх долонях. У додаток докинув ще пушку висмиканих кучерів відьми-чарівниці і дрібку жару з-під найбільшого котла. Цілу гидку кашу пережував після гаразд у своїй пиці, аби пересякла чортівським пійлом, і всадив усю жвачку в голову свого опудала на місце мізків.

Бачить хитрий чортисько: робота дозріває гарненько, чудовисько набирає чимраз певніші диявольські риси. Давай, зміркував, тепер заглянемо і в коробку. Придасться.

Відчиняє віко, а звідти засичало йому назустріч тисячним гадючим шепотом, та так проникливо, що й сам Люципер відскочив з переляку. То були, бачте, найбридкіші нахили, страшні хижацькі пристрасті і злочинні забаганки. Скоро очунав Люципер і аж занімів з утіхи. Йому якраз цього й бракувало.

Витягнув, отже, уважно, аби нічого не ушкодити, всі пристрасті і сполоскав їх у гаспидській баюрі, щоб стали гнучкими і добрі під руку. Відтак зв'язав уперше зраду, підлість і хабарництво тісно докупи нитками, пряденими знахарками – відьмами опівночі перед Іва-

ном Купайлом, окропив їх щонайбруднішим багном і обкурих диявольським кадилом. Потому вхопив обман і захланність, пошив їх разом з облудою, викачав їх в густім, диявольським гною і пришкварив їх після на пекельних вогнях. Взяв далі злобу і мстивість, пообвивав їх лукавством, зв'язав їх гарненько у вузли і повісив у гаспидський комин, щоб завудити (закоптити). І знов сягнув у коробку, витягнув брехню, уїдливість і чванькуватість, зліпив їх слиною і вимісив у руках. Нарешті, завинув злодійство і брехню, обмотав їх сіткою бруду й огиди і провітритив їх пекельним смородом.

Як все вже було до ладу, тоді запалив власноручно великий вогонь, поставив поверх нього котел, а всередину смолу. Саме, як кипуча смола спалахкотіла раз-третій, вкинув у неї всі в'язки і звелів своїм наймитам – гадам, червам, зміям і упирам – пильнувати, аби нічого не пригоріло.

За якусь хвилину було все зварено. Люципер встромив у киплячу смолу великі кліщі і вийняв дивне вариво. Всі забаганки склеїлись нерозлучно докупи і прийняли вид замерзлої ропухи. Тоді запхав чортяка ту погань своїй брудній колоді замість серця.

Робота була закінчена. Треба було тільки останнього одухотворення. Взяв він ту болотяну потвору наперед себе і пирснув їй свого чортівського, смердючого подуву в рот. Нарешті струснув нею ще разів скільки, та так, бачте, славно, по-чортівськи, що голова мало не злетіла. І дивись: булькаті, витрішкуваті очі розплющились, а з язикатої пащі війнуло гнилою стухлиною і першим словом – брехнею.

Бачить Люципер, що так чудно вдалося йому діло, – і як не вдарить вам бісова натура гопки, а далі й підтупцюючи дрібненької, аж в дідчих вухах залящало.

От і сотворив собі підданого, що вічно підлягатиме його диявольським нашіптуванням, понесе розбрат і задурманення у той чемний Божий світ, запаскудить всю його красу своїм гнійним диханням і прислужиться потаскати затуманені ним душі простісінько в пекельний котел.

Згодом шпурнув його копитом з усього розгону на Божий світ.

І зміркуйте собі: з цього чортівського опудала поставали всі наші лиха і біди.

А чортівський цар радіє і по нинішній день, що так мудро утяв штучку. Та й як йому не радіти? А хто мені недовіряє, хай тільки гляне на будь-якого злого та лихого і, певно, знайде той ехидний, катовий знак на його чолі.

Легенди Старого Завіту

Соломон

Соломонова мати була саме при надії, як приходить до неї їдна пані і проситься сховати від пана. Цариця сховала, а тут незабаром приходить і пан та й питає цариці:

– Чи не було, – каже, – мої жінки у ясної цариці?

– Ні, не було! – каже цариця.

А з неї Соломон і промовляє:

– Не слухай, – каже, – моєї мами, бо і мама така сама, як і твоя жінка!

Такий-то був Соломон іще Бог знає де.

А як родився на світ, то йому іще і трьох літ не було, а він уже важив жіночий розум. Зробив ваги, повішав на брамі, кладе на їдну шайку мамин чепець, а на другу женського ключця та й реготить, аж качається, що ключця перетягає.

Аж приходить мама.

– А чого, – питає, – смієшся так, сину?

– Та як же не сміятись, – каже Соломон, – коли жіночий розум не варт і жмені ключця!

Закипіла мама.

– Почекай же, – каже, – погане песеня: я ж тебе затрачу!

І зараз же казала слугам завести його в ліс, убити, а їй на знак принести його серце і мізинний палець.

Взяли його слуги та й ведуть до лісу, а Соломон і почав слугам говорити:

– Не вбивайте, – каже, – мене, добрії слуги! Дайте мені хоч трохи ще пожити на білому світі! Відріжте палець, без нього я обійдуся, а серце вийміть у собаки та й занесіть до мами! Вона не пізнає!

Ото слуги і послушали Соломона: врізали йому мізинний палець, а серце взяли у собаки та й понесли до цариці, а Соломона пустили жити.

Але що вже то помагало Соломонові, коли йому і так назначено було тільки три роки жити?

Сів бідний Соломон та й плаче, а святі з неба дивляться та й собі плачуть:

– Де то вже такий розумній дитині та й не дати жити!

От вони і просять Бога, щоб Бог дозволив йому хоч трохи ще прожити. Ублагався Господь та й каже до святих:

– Коли вам так хочеться, щоб Соломон прожив іще на світі, то ідіть ви на землю та просіть людей, щоб йому своїх літ уділили!

Ото святії і зійшли на землю. Ходять, просять – ніхто не уступає, аж приходять до їдної старої баби, що вже сто літ прожила, а ще сто літ прожити мала.

– Бабуню, – кажуть, – змилуйся над Соломоном, уділи йому хоч півкопи своїх літ.

Ото баба послухала їх та й уділила, а Соломон зачав жити бабиними літами.

Підріс уже Соломон порядно та й думає поїхати в гості до цариці. Вибрав такий час, що царя не було вдома, нарядився купцем та й їде до цариці.

Приїжджає, показує товари, але, мабуть, він сам цариці подобався, бо щойно тільки покаже, все то цариці до сподоби. Ото вона й питає:

– А що хочеш, купче молодий, за тії товари?

– Та нічого, царице, – каже купець, – хіба дівчину на нічку.

– Добре, купчику! – каже цариця. – Зоставайся ж ночувати!

Ото спить собі купець на царській перині, а цариця й посилає йому дівчину. Купець оглянув, відсилає назад та й каже:

– Велика!

Цариця посилає другу, купець подивився і ту відсилає: каже, що маленька. От цариця йде сама та й лягає коло нього. Догадався купець, кладе руку на груди та й говорить:

– Се тії дуди, що я в нії грав! – Потім на природу, та й промовив: – А се тії брами, що я ними виходив!

Більше для Соломона не треба було нічого. І тільки мати заснула, він устав та й виписав на стіні: «Правда, що жіночий розум не варт і жмені клоччя, коли рідная мати з своїм сином спала».

Написав – та й поїхав.

А тим часом приїхав і цар, прочитав та й пізнав, що то вже Соломонова справа, та задумує його відпитати. Ото робить він золотого плуга та й посилає його возити по всім світі і записувати, скільки хто буде за того плуга давати.

Повезли слуги того плуга, возили та й возили, ніхто не цинив менше тисячі червоних. Ото вже вони повертаються додому, аж здивують пастуха, пастух сидить собі та й жвакує хліб. От вони його насмішки й запитали:

– Як думаєш, парубче, чи багато варт отсей плужок?

А парубок устав, подивився на того плуга та й каже:

– Гнівайтесь не гнівайтесь, а я вам правду скажу, що як в маю не буде ні краплі дощу, то він не варт і цього куска хліба, що я доїдаю!

Записали вони і сеє та й поїхали додому.

Цар їх і питає:

– А що, люди: як там цинили мого плуга?

– Та всі добре, Богу дякувати! Їден тільки, – кажуть, – убогий пастух не цинив його і за кавалок хліба, як тільки в маю дощу не буде.

– Правду ж він казав, добрії люди, і то не пастух: то син мій, Соломон... Шукайте його!

Пішли слуги шукати – шукали, шукали та й не знайшли.

Видумує Давид другу штуку. Видає баль і спрощує людей з цілого світу. Ото й позбирались люде, посідали за столи, страва то усе така добірная, тільки б поживати, а тут не можна, бо у кожного ложка на два локті.

Сидять гості над тою стравою та й куняють. Вже й цареві докучило дивитися на них, і пішов він на часок до цариці, аж показався Соломон:

– А чом, – каже, – люде, не їсте?

– Та як же ж тут їсти, – заговорили люди, – коли ложки такі прокляті?

– То годуйтеся, як діти, ложками через стіл!

Послухали люди та й стали годуватись. Приходить цар, – усі їдять. Розпитався, – йому й кажуть, що так і так було. За Соломоном, – але його поминай як звали!

То так і умер Давид, а не відпитав Соломона. І як умер Давид, то Соломон став на його царство, і як став на царство, то і задумав зміряти небо.

Зробив собі такого круга та й став підійматись до неба.

Ото вже піднявся у самую хмару, аж святий Петро ходить у хмарі та й до нього каже:

– Стань, Соломоне, тут твоя границя! А то далі як підеш, то й не вернешся. Повертайся назад та дивися добре! Під тобою буде синее поле і чорнее пятно, не спускайся на синє, а спускайся на чорне: чорне – то земля, а синє – то море!

Спустився Соломон та й думає собі: «Не зміряв я неба, – хоч зміряю море!» І ото зробив шкляную хату, сів у неї та й казав себе на мірянім ланцюгу опускати в море. Ото вже його спускають та й спускають, аж лізе морський рак: а морські раки такі-такі здорові, що два чоловіка на собі потягнуть. Ото і каже він до Соломона:

– Соломоне, Соломоне! Не зміряєш ти моря! Двадцять літ шукав я колись дна та й то не найшов, а тобі, Соломоне, його не видати! Повертайся ти назад, бо й то може бути, що який-небудь молодий рак клешнями тобі ланцюг перетне!

Послухав Соломон та й вийшов із моря. А тут йому уже й небагато жити оставалось.

Ото і думає Соломон, як би йому утекти від смерті. Дочувся він, що десь то є на білім світі безсмертна гора, та й став до неї доставатись.

А під тою горою жили черці та монастирі будували. Ото Господь і каже тим черцям:

– Покидайте живо всю роботу та робіте гріб і домовину! До вас іде премудрий Соломон умирати!

Ото вони й роблять і гріб, і домовину, аж надходить Соломон:

– А що ви, люди, робите? – питає.

А вони і кажуть:

– Гріб на Соломона.

Почув Соломон, – крути не верти, а треба вмерти.

– А маєте ж ви міру? – питає їх.

– Ні, не маєм! – кажуть черці.

– То беріть міру з мене: він такий, як я, – каже Соломон.

Взяли черці з нього міру, збили домовину, по домовині припустили й гріб, а Соломон і каже:

– Ану чекайте, я зміряю домовину!

Положився в домовину...

– Ну! – каже, – до міри!.. А впустіть в яму!

Впустили в яму.

– Тепер засипайте, – каже Соломон. – А Соломона вам не треба ждати, бо я сам Соломон...

Як Соломон море міряв

Премудрий Соломон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотирьом ковалям робити чотири роки ланцюг. Зробили вони йому той ланцюг, а він учепив його до того човна і прив'язав його до берега моря, і пустився їхати морем. Аж тут надпливає рак, як вхопив своїми щипцями за той ланцюг, як потис, та й перекусив. А Соломон на човні плине та й плине шораз далі. Аж тут надпливає риба та й проковтнула той човен разом із Соломоном.

А то було вночі, як Соломон спав у човні. Будиться він вже в рибі, обзирається та й гадає собі: що за диво! На морі все видно, чи вдень чи вночі, а тут не видно, хоч око вийми. Тоді почав мацати довкола себе і пізнав, що він у рибі. Вийняв він ножика і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на берег і там загинула. Побачили люди тую рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпорили, дивляться, а з риби вилізає чоловік. Вони його спитали:

– А ти де тут узявся?

А він каже, що плив по морі та й його риба з човном проковтнула. Приймали його ті люди до себе.

– Жий, – кажуть, – межі нами.

Добре. Жив він там у тім селі. А тим часом старий цісар, його отець, не знає, що це з ним сталося, розпитує всюди – нема ніякої відомости. Тоді він казав зробити золотий плуг, дав його двом своїм слугам і післав їх у світ, щоби ходили від села до села і щоби питали, кільки той плуг варт? Раз вони прийшли до того самого села, де жив Соломон, та й питають у людей, але ніхто не знає, що би той плуг міг бути варт. А Соломон як то почув, то перебіг їм дорогу та й став перед ними. От вони приходять просто до нього та й питають його:

– Слухайте, господарю, що той плуг може бути варт?

А він їм каже:

– Якби до нього з травня рясний дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тоді вони догадалися, що то мусить бути Соломон, і взяли його з собою, але цісар не міг його пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але ложки подав дуже довгі, ще й казав кожному прив'язати до руки. То вони сидять з тими ложками та й не їдять. Аж ту приходять Соломон та й каже:

– А ви для чого не їсте?

А вони кажуть:

– Бо не можемо, ади, які ложки довгі.

А він їм каже:

– Ото дурні! Оден другого годуйте!

Аж тоді цісар пізнав, що то його син.

Цар Соломон і жона його

Був собі вірний і премудрий цар Соломон, та оженився на доньці невірнього царя. Жінка дуже не любила його й не хотіла його слухати. Бувало, Соломон йде в церкву, а жінка його не хоче йти, але раз Соломон заставив-таки її піти в церкву. Тільки вона йому й каже:

– Піду в церкву, але як буду христиться, то не буду молитися, а як буду молитися, то не буду христиться.

Пішли вони до церкви, але ж жінка й не христилася, й не молилась. Прийшли додому, а жінка й каже Соломонові:

– Ходім же тепер в нашу церкву.

– Добре, – каже Соломон, – але ж я буду стояти так, як ти стояла в нашій церкві, й не буду кланятися.

Але ж хитра жінка: ще наперед приказала зробити так двері, щоб спускались зверху вниз. Прийшли вони до невірної церкви, цариця прийшла вперед, а Соломон тільки що на поріг, – а двері його по потилиці буц! Ну, думає, перехитрила бісова віра! Я ж тобі доїду кінця, й пішов додому.

Раз його жінка зговорила з одним невірним царевичем втекти від Соломона й змовились так: жінка приставиться мертвою, і як поховають її, то тоді царевич викопав її, й вони втечуть. Зробили так. Царицю вбрали, положили на стіл й покликали Соломона. Прийшов Соломон, обдивився кругом жінки й думає: ні, бісова віро, не обдуриш в другий раз, не вмерла ти. Взяв та розпик залізний прут, та як держала вона руки складені, – так і припик наскрізь. Але ж вона хоч би писнула – така була завзята! Соломон нічого не сказав. Увечері поховали жінку.

Тільки що її поховали, невірний царевич зараз підїхав до кладовища, відкопав її, повіз до себе жінку Соломонову. А Соломон на другий день прийшов до її батька та й каже:

– Біжіть, тату, та подивіться, чи є в труні ваша дочка.

– Бога ти бійся, – каже батько, – я буду ще тривожити тіло мертвої дочки!

Але Соломон настояв на своєму. Пішли, заглянули в яму, та тільки руками сплеснули – труна була пуста. Думав Соломон, думав, а далі приказав зробити собі тачку й насипати туди землі. Взяв з собою військо одно чорне, друге біле, третє червоне. Звелів він, щоб його везли до невірнього царевича і вкотили в ту хату, де царевич з його жінкою п'ють чай. Взяв він ще з собою три сопілки.

Привезли його до царевича і вкотили в хату. Царевич і жінка Соломонова засміялись та й кажуть:

– А чого тобі тут треба?

– Приїхав, – каже, – вас побачить.

– То випий же з нами хоч чаю.

– Не хочу, – каже, – вставати з своєї землі, подайте сюди.

А жінка каже:

– Ото дурний! Отак і вік з таким дурним скоротала, але тепер він в наших руках.

Дала Соломонові чаю. Царевич пішов й приказав зробити шибеницю на Соломона.

Випили чаю, а царевич і каже:

– Йди з нами, Соломоне, на балкон.

– Ні, – каже, – з своєї землі не оступлюсь, хіба винесете мене.

Царевич приказав винести його на балкон. Сидить царевич з Соломоною жінкою на стільцях, а Соломон – в тачці. Царевич показує на шибеницю й питає Соломона:

– Кому то хата строїться?

– Або тобі, або мені, але скоріш тобі, – каже Соломон.

Ті обоє засміялись та й кажуть:

– В наших руках, а ще каже, що шибениця скоріш на мене, ніж на нього.

Соломон просить царевича:

– Нехай я перед смертю хоч заграю.

Як заграв в одну сопілку, – ого! Біле військо біжить, як може заскочить. А царевич питає:

– Що то таке?

– То, – каже, – моя смерть.

Як заграв у другу сопілку, – червоне військо летить як може. Царевич питає:

– Що це таке?

– Це, – каже, – вибігає моя невинна кров.

Як заграв у третю сопілку, – чорне військо в одну мить прилетіло.

– А це що таке?

– Це, – каже, – чорти по твою душу приїхали. А що я на твоїй землі, то й повішу тебе.

Як крикнув на своє військо, та царевич і шмигнув ввєрх на шибеницю.

Цариця тоді в ноги Соломонові:

– Прости, – каже, – мені, мій голубчику.

– Ні, – каже Соломон, – бісова віра! З тобою вже мені не жити.

Приказав зараз прив'язати її косами до конячого хвоста й пустити його в чисте поле.

Отакий-то був премудрий Соломон!

Суд Соломона

Було собі три брати. Їден же такий, – ніяк не може нічого всмак попоїсти, а другий знов такий, що ніяк не може господарства розвести, а третій, – сміх казати, – оженився та жінку дуже лиху взяв. Такі-то три брати, сказано – біда! В біді чоловік без ради не буде. Всім трьом погано, всі три радяться...

Далі кажуть:

– Ходімо до премудрого Соломона, він нас порадить.

Приходять до царя. Спершу старшого впустили до нього. Розказує старший йому. Вислухав цар – і крикнув:

– У ліс!

Середульший входить, йому Соломон крикнув:

– Рано вставай.

Вже йде той, що жінку має лиху. Розказав Соломонові.

– В кузню, – крикнув цар.

Зійшлися брати, розпитали один у другого. Самі собі не вірять, щоб це Соломон їм так порадив, не хтять вони робити того нічого, що чули у Соломона.

– Ет! Це дурисвіт якийсь, нам така біда, а він що плете...

Але далі радяться, що не трудно. Можна спробувати того, що він нам каже. Іде старший брат у ліс... В лісі дивиться: люди зрубали дерево і ніяк не вкладуть на віз дуба того. Став він помагати тим людям, став помагати, поподвигавсь-таки добре, вернувсь додому, зїв хліба, такий йому хліб смачний придався, ще й не їв він такого смачного хліба ніколи. Розказує він братам, вони роблять і собі теє, що сказав їм Соломон. Почали робити. Середульший став рано вставати. Почало господарство поправлятись. Знаєте, як він раньше всіх встане, а пізніше всіх ляже, у нього скрізь робота, скрізь лад... Менший дивиться на тих братів, йде до кузні: що ж він бачить там? Нічого більш, окрім того, що залізо в огні і під молотом м'якшає.. Гріють, думає він, ковалі залізо, можна і мені жінку попогріти... І справді, жінка таки зм'якла трохи... Так вийшло з тими братами...

Як Соломон помири́в братів

У дні Соломона жив чоловік і мав він трьох синів. Коли той чоловік помирав, то покликав своїх синів і сказав їм:

– Є у мене клад в землі, і сховав я в тому місці три скриньки, що стоять одна на одній. Після моєї смерті старший син нехай візьме верхню скриньку, середній – середню, а менший – нижню.

Після смерті батька сини відкрили скриньки перед людьми. У верхній було повно золота, в середній – купа кісток, а в нижній – сама земля. І були між ними сварки та бійки і пішли вони до Соломона.

Розумний Соломон розсудив їх так:

– Золото – старшому, худоба (тобто кістки) – середньому, а виноградники і ниви із збіжжям (тобто земля) молодшому. Батько ваш був мудрим чоловіком і розділив своє добро між вами ще за життя справедливо.

Йосип та його брати

Було дванадцять братів. А тринадцятий вродився Йосип. Йосип був такий поважний і розумний, що батьки його дуже любили.

А старші браття пасли худобу десь дуже далеко на полі. Старших родичі гірше кормили, а Йосипа ліпше дозирали і з їдою, і з одягом – з усім. Тоді старші браття його зненавиділи. І просили тата й маму, аби пустили Йосипа з ними в поле. Вони поклали його на коня і повезли з собою. А там хотіли його знищити, бо думали, що їм більше їди лишиться, та й жалували п'ятирічного вбивати. Порадилися і кинули його в криницю. Тота криниця була дуже близько попри головну дорогу.

Їхали чумаки з цієї держави в іншу і коло тої криниці стали напоювати воли. Крутять вони води, дивляться: хлопець у криниці голий сидить. Чумаки його відти вибрали і питають:

– Чого ти тут, у криниці?

– Мене браття кинули тут, аби я втопився.

Тоті чужі люди зрозуміли, що браття вже й так його знищать, і закликали братів до криниці, і цього хлопця в них купили. І завезли його в другу державу, і там перепродали панові, що не мав дітей, а мав великі маєтки, і хлопець був у того пана наймитом.

Коли він підріс у пана до п'ятнадцяти років, то зачав розгадувати сни. Панові снилося, що вийшли з Чорного моря сім дуже ситих коров, а відтак виходять сім худих, і ті худі пожерли тих ситих. Пан рано встає і розказує, що йому снилося. А Йосип говорить, що сім рік буде великий урожай, а відтак сім рік буде великий голод. Що коштує тепер пшениця, то буде в десять разів більше коштувати.

Як у тій державі кому що снилося, то йшов до Йосипа. І що він кому сказав – так все і було. Пан спитався Йосипа, що робити.

– Великі шпихліри (зерноховища) будуйте, і скуповуймо хліб, – сказав Йосип.

Відтак, як минуло сім років, постав великий голод. І тато Йосипа післяв його братів у тоту державу купити збіжжя. І вони попадають до Йосипа, до свого брата, і просять, аби він їм продав сім мішків пшениці. А він їх питає:

– Звідки ви є?

Вони йому кажуть, звідки та й що. Він їх питає, як вони називаються, чи мають тата, маму.

– А гроші маєте?

– Маємо. Тато дав гроші на шість мішків пшениці.

– А голодні-сте?

Він їх пізнав, а вони його не пізнають. Він їм дав хліба, вони розділили його і з'їли, та й беруть їдять пшеницю – такі голодні. А Йосип подивився на то і дав їм шість мішків пшениці за гроші, а один передає татові задурно і говорить їм:

– Цей мішок я даю вашому татові. Аби ви в нього не заглядали. Як я зав'яжу, так аби ви передали татові.

І гроші, що тато передав синами, забиває він у татів мішок і каже їм:

– Як це поїсте, приїдете до мене знов, і я знов вам продам.

Вони приїздять з тою пшеницею додому й кажуть:

– Тату, ми купували цю пшеницю в такого й такого пана.

І розказали, що сьомий мішок пшениці він передав татові і сказав їм, аби вони в той мішок не дивилися. Тато подивився в той мішок, а там усі його гроші. Він пізнав їх і каже:

– Господи, що це за добрий пан! Дав пшеницю та й гроші мені вернув!

А сини кажуть:

– Ми не знаємо, чого він так зробив.

Як вони за якийсь час знов приїхали до Йосипа з тими грішми, то той признався, що він їх брат, і пригадав, як вони його вкинули в криницю і як продали. Та сказав, щоби привели до нього тата та й маму, аби вони пережили коло нього голод. А їм буде давати ці сім рік пшениці, аби вони також не померли з голоду.

І забрали тата й маму до Йосипа. І там вони були, поки не було врожаю в їх державі. А відтак повернувся він з ними у свій рідний край.

Самсон

Був такий чоловік Самсон. Він був потужний на цілий світ і мав силу в волоссі. Та мав він коханку. Вона його ніби дуже любила і раз запитала його:

– Ти дуже велику силу маєш. Повідай мені, в чім твоя сила?

А він каже, що в волоссі.

– Якби мене хто обстриг, я вже, – каже, – ніякої не мав би сили.

А вона мала чоловіка поляка і повідала чоловікові:

– Коби його обстригти, він втратить уся свою силу.

А чоловік повідав того Самсоновим ворогам. Другим разом він прийшов до коханки та ліг спати, а вони його обстригли. Та й очі йому вибрали, щоби не видів. Що буде робити? – цапки лазить по землі.

Лазив він так і молився, аж тут надійшла якась жінка та й каже:

– Самсоне, іди цапки далі. Там буде такий дім великий, і буде камінь коло вугла. Помацай той камінь, і щоби той камінь підняв. Під тим каменем буде болото, щоби тим болотом очі помазав.

Найшов він той камінь, помацав, підняв його, помазав болотом очі і відразу провидів.

А волосся на його голові вже зачало підростати, і зачав він знов робитися такий потужний, як був.

А в тім домі були його вороги, що волосся йому стригли, їх там було доста, і був у них баль: вони пили, гуляли й співали. А той дім був на камінних стовпах. Самсон підійшов під той дім і так собі подумав: «Я тепер потужний. Але вони знають, в чім моя сила, і знов мене можуть обстригти».

Самсон найбільше виступав проти польських панів. Так, як той Довбуш. І тоті пани були на нього злосні та й тому йому очі вибрали.

Підійшов Самсон під той дім, де пили й гуляли тоті польські пани, хотів він їм заплатити за свої очі та й за все. Та й взявся за той стовп, та й потряс домом, та й той завалився. І Самсона там завалило, і всіх тих ворогів побило.

Цар Давид

Давид – то був собі такий цар. І добрий то, кажуть, був цар, та тільки не християнин. Ото ж то Господь і задумав його до пуття привести, нарядився купцем та й приїжджає до Давида купувати палац. А палац у Давида був такий, що не було кращого в цілім світі.

Ото купець і каже до Давида:

– А що, – каже, – царю Давиде! Не можна у тебе палац торгувати?

– А чому не можна? – каже Давид. – Та тільки не знаю, чи будемо сватами!

– Або чом?

– А так, – каже, – купче чужоземний! Коли маєш стільки золота, що всі мої люди наберуться і скажуть, що вони довільні, то палац твій, а ні – то й не думай!

– А добре, – каже, – царю Давиде! Вели збирати народ!

Зібрався народ із цілого царства, купець і веде його до їдної гори, і як поблагословив купець тую гору, то так вона золотом і розсипалась перед ними. Кинулися люди до того золота, понабирали стільки, скільки хто здужав підійняти.

Ото купець їх і питає:

– Що ж ви, люди, довільні?

– Довільні, довільні! – закричали люди та й усі розійшлися.

– А що, Давиде, – говорить купець, – не програв-есь може?

– Не дуже і програв! – каже Давид. – Моя земля, то мое й золото.

– Та чия хата, того й правда, – каже купець, – а все-таки треба, щоби хто нас розсудив.

– А хто ж нас розсудить? – питає Давид.

– Та про теє не журися! – каже купець. – Єсть на світі такії люди, у котрих обидва ми рівні. Ходімо на цвинтар, там нас розсудять умерлії.

– То ходімо, купче! – каже Давид.

От вони й пішли на цвинтар. Приходять, а купець і каже:

– Правдивії люди! Люди умерлії! Встаньте, люди, та розсудіть мене з царем Давидом!

А вмерці повставали, упали купцеві до ніг та й сказали:

– Правдивий Боже! Не нам тебе судити, а Тобі судити нас на вторім пришествії!

Аж тоді пізнав Давид, з ким судився, і з того часу став християнином. Все, бувало, тільки і робив, що писав святії пісні та грав їх на гусях. І писав він та писав, і як списав уже цілую книгу, то і розрізав листи та й кинув на море. Ті листи, котрі були не святі, то ті потонули, а ті, що були святі, ті пливали по морю. Ото ангели і зібрали тії листи та й понесли до Бога, а Бог їх перечитав та й казав передати людям. От звідки-то почалась наша Псалтир.

Морські люди

Морські люди повстали з тих єгиптян, що гналися за ізраїльтянами, коли Мойсей виводив їх із єгипетської неволі, і потопилися в Червоному морі.

Коли Мойсей вів народ єврейський через море, то Бог звелів йому махнути на воду рукою. Мойсей махнув – і постав міст через воду. А «фараони» (єгиптяни під проводом фараона) женуться за народом. Народ через міст – «фараони» й собі на міст. Тоді Бог прорік до Мойсея:

– Махни рукою на міст!

Мойсей махнув. «Фараони» були в цей час посередині мосту, посередині моря. Міст миттю зник – і їх не стало. Бог так зробив, що води зімкнулися, і від «фараонів» не лишилося й сліду.

Коли їх поглинуло море, то вони перетворилися до пояса на людину, а нижче пояса – на рибу. І коні їхні, і зброя перетворилися на риб, і на рибях з коней постала шерсть кінська, і шкура на них завтовшки з палець. Цих морських коней ловлять і шкури з них здають, а м'ясо коптять. А із шкур тих чоботи шують: води ті шкури не терплять, а по сухому носити на рік стане.

Бог для них і їжу особливу призначив.

Вони все довідуються, коли буде кінець світа, і бажають, аби він прийшов якнайскорше. Коли буває шторм на морі, тоді «фараони» вистрибують з води, плывуть поблизу корабля і весь час питають:

– Чи скоро кінець світу настане?

На це питання треба відповідати:

– Вчора світ кінчився, вчора!

Вони були б раді, аби світ кінчився. Морські жінки наділені надзвичайною вродою і знадливим голосом. Жінки ці підпливають до кораблів і починають співати. Якщо, за недосвідченістю тих, хто пливе на кораблі, їх не відганяти гарматними пострілами, то вони так устигають захопити своїми співами, що всі на кораблі засинають, і тоді «морські люди» перекидають його.

Пісень і казок народ сам не складає, а складають їх морські люди і навіть перекладають на ноти. По суботах звичайно грає море, на поверхню його впливають «морські люди» й починають співати різних пісень, а чумаки стоять у цей час на березі й навчаються від них пісень, які потім і виспівуються всюди по містах і селах.

Інколи вони виходять на берег і маршрутують закуті в залізо, а зброя їхня аж ряхтить до сонця.

Впіймати Морську Людину дуже важко, бо вона здатна перерізати хвостом будь-яку сіть. За народними переказами, одного такого були впіймали і три дні тримали у шапку. Він сидів, скулившись і витріщивши очі, та коли врешті випустили його в море, він почав стрибати й плескати в долоні.

Легенда про Пілата Понтійського (Давньоукраїнська легенда)

Був собі якийсь король іменем Литус в Римі, що мав за наложницю дівичю-однотумницю, а ту звали Пілла. Вона народила йому сина. Мати (згідно зі своїм іменем) назвала сина Пілатом. Коли минуло три роки, вона віддала сина до королівського двору батькові. А його батько мав ще одного сина від поштивної жінки. І виховувались вони разом із Пілатом, а, дійшовши певного віку, часто між собою сварилися і билися, бо той поштивий королівський син був вродливішим, мудрішим і сміливішим від Пілата. Позаздривши йому, Пілат зрадою убив свого брата наодинці.

Почув про це король, і жаль йому стало сина. Скликав він своїх мудрих вельмож і запитав їх, що йому з таким вбивцею робити. Ті відповіли:

– Покарати на смерть.

Король, не бажаючи ні вбивати Пілата, ані при собі тримати, подарував його римлянам, аби він загинув там без його відома. Такий подарунок король звик робити кожного року. В той час у Римі був невіленьником син франкського короля, якого теж віддали в неволю замість данини. І був він мудрішим і здібнішим від Пілата. Пілат позаздрив йому і теж убив. Дізнавшись про це, римляни засумнівалися і почали радитись, що з ним робити. Спочатку Пілат брата убив, потім франкського королевича, а скоро захоче бути володарем їхніх земель.

Отже, – вирішили римляни, – він винен і засуджений на смерть, то пошлімо його в ув'язнення на острів Понтійський до підступних людей, яких Понтус залишив для великих збитків. Вони звикли не підкорятись нікому, то ж нехай він буде для них суддею. Може, він своєю злістю і суворістю приборкає їх. А що заслужить, те нехай і терпить. І послали його римляни на острів. Пілат і сам не знав, куди його посилають, то ж мусив думати і старатись, аби не загинути від тих підступних людей. Незабаром він став старостою на острові Понті, і його назвали Пілатом Понтійським.

Потім єрусалимський цесар Ірод Ідумейчик, пан дуже мудрий і хитрий, довідавшись через своїх послів про спритність і сміливість Пілата і про його приїзд, покликав до себе і віддав під його владу всю місцеву старшину. Після смерті Ірода Пілат, даючи римському імператору Тиберію різні скарби, просив його, щоб той доручив йому все, чим володів Ірод в Єрусалимі. Тиберій дозволив, Пілат пообіцяв за це кожного року давати данину різними речами і грошми. І від того часу аж до мученицької смерті Христа панував Пілат над євреями Єрусалима.

Після смерті Ісуса Христа мудрі люди порадили Тиберію стратити Пілата. Почувши про це, Пілат сам себе проштрикнув ножем. Довідавшись про загибель Пілата, Тиберій сказав:

– О правда, він злою смертю помер від власної руки, яка не помилювала і убила Христа, а ми ще б могли змилюватись над ним. Якщо ж він так зробив, то прив'яжіть йому до шиї великий камінь і киньте в річку, щоб і пам'ять про нього з шумом навіки згинула.

Так і зробили. Євреї ж, радіючи, метали те смердюче тіло по воді, по повітряю й по землі, і були великі хмари, вітри, дощі і блискавиці, що аж люд дуже налякався. А потім римляни взяли те тіло і недалеко від Йордана-ріки кинули його в глибоку порожню криницю, звідки й тепер, як розповідають, виходять злі духи і багато зла творять людям.

Так за несправедливий суд над Христом Пілат помер злою смертю, і пам'ять про нього з шумом на віки вічні згинула.

Казка про царя Адаріана

Був цар Адаріан і звелів боярам своїм називати себе Богом.

І не захотіли бояри, сказавши:

– Царю наш, чи ти думаєш, що не було Бога до тебе? Тоді назвемо тебе Вишнім, царем над царями, коли приймеш Вишній Єрусалим і святая святих.

Він же спорядив багатьох воїнів, пішов і взяв Єрусалим і, повернувшись назад, сказав їм:

– Як Бог звелить і скаже, так і створить, так і я створив; тепер називайте мене Богом.

Мав же він трьох філософів. Відповідаючи йому, перший сказав:

– Як неможливо боярину в царській палаті назватися царем і не вилетіти геть, так і ти, якщо хочеш називатися Богом, то виступи із Всесвіту всього і там звися Богом.

І каже другий:

– Не можеш ти називатися Богом.

І запитав цар:

– Чому?

Він же відповів:

– Мовить пророк Єремія: «Боги, що не створили неба і землі, нехай загинуть». Якщо хочеш загинути, царю, то називайся Богом.

І сказав третій:

– Господине мій, царю, допоможи мені якнайшвидше!

І каже цар:

– Що з тобою?

І відповів філософ:

– Корабель мій за три версти звідси тоне, а все багатство моє на ньому.

Відповів цар:

– Не бійся, я пошлю людей, і вони доставлять його сюди.

І каже філософ:

– Навіщо, царю, утруднювати людей своїх? Пошли тихий вітер, нехай врятує його.

Він же, зрозумівши, промовчав, і неприємно йому стало, і пішов він до цариці в палату.

І сказала цариця:

– Філософи випробовували тебе, царю, сказавши тобі, що не можеш називатися Богом. – Прагнучи втішити його в печалі тій, сказала вона: – Ти еси цар, ти багатий і достойний честі великої, але здійсни бодай одне чудо, тоді називайся Богом.

І запитав цар:

– Яке саме?

Відповіла цариця:

– Дар Божий, котрий маєш в собі, поверни Богові.

Він же сказав:

– Який дар?

– Верни назад душу свою, яку тобі вдихнув Бог в тіло твоє, тоді звися Богом.

Він же відповів:

– Якщо не буде душі в мені, в тілі моему, як наречуся Богом?

Цариця ж сказала йому:

– Якщо душею своєю не володієш, то й Богом не можеш називатися.

Як творилися псалми

Коли Давид сів писати Псалтир, то не відав, звідки у нього думки беруться, з чого вони походять. Один вельможа іменем Віор хотів щось таємно сказати цареві. Давид сказав:

– Прийди вночі і розкажи мені.

Віор прийшов увечері і побачив юнака, який щось нашіптував цареві на вухо. Не посмів він їх потривожити і пішов. Наступного дня говорить йому цар:

– Чому не прийшов таємно? То ж прийди ввечері і повідай мені про все, що бачив.

Віор прийшов і, побачивши юнака, котрий на вухо цареві щось нашіптував, повернувся назад. На другий день цар сказав йому гнівно:

– Чому не прийшов, як я сказав тобі?

Віор же відповів:

– Тричі я приходив, але жодної ночі не застав тебе самого.

Тоді цар зрозумів, що сталося, і говорить:

– Прийди ввечері.

Коли ж Віор прийшов увечері, Давид запитав його:

– Чи є сьогодні чоловік біля мене, як і завжди?

І зрозумів Давид, що то ангел Господній говорив йому, як писати Псалтир. І сів Давид на особливому місці писати Псалтир. А було болото перед палацом царським. А в тому болоті безперервно квакали жаби, Давид же через той гамір не міг писати. І наказав Давид засипати болото соломкою, камінням, землею, щоб не кричали жаби. Однієї ночі побачив Давид велику жабу, яка роз'ярилася на його писання і показала йому на нього. Здивувався вельми Давид. І знову другий раз показала йому писання. Засмутився дуже Давид, не знаючи, що робити. І знову в третій раз показала вона Давиду написане. Тоді сказав Давид:

– Заклинаю тебе, дияволе, Богом Вишнім, чому таку капость мені робиш?

Тоді жаба промовила до Давида:

– Не дам тобі Бога хвалити, як ти нам не даєш Бога хвалити.

Тоді звелів Давид слугам очистити болото те, соломкою, камінням, землею викидати, і стало болото чистим. В той час заквакали жаби всі однаково. Тоді Давид написав і промовив:

– Всяке життя хай хвалить Господа!

Написав Давид Псалтир, усіх псалмів 365. І залив Псалтир оловом, вкинув у море і сказав:

– Якщо правдиве слово буде, то випливе з моря, а якщо зле, то там залишиться і загине.

Після смерті Давидової закинув Соломон сіті в море, вилловив олово і знайшов Псалтир і всіх псалмів було 153, а решта псалмів загинула. І проповідував їх світові, і наповнився світ пісень псалтирних.

Так і Господь наш Ісус Христос пізніше в тому ж місці звелів закинути сіті і зловив риб 153. Як Соломон наповнив весь світ співом псалтирним, так Ісус Христос наповнив весь світ Божеством правої віри.

Риби – це Новий Завіт і хрещення Христове.

Легенда про двох розбійників Гесту і Дизму

Коли Ірод, шукаючи Господа нашого, убивав немовлят, Йосип взяв Пречисту Богородицю з Ісусом Христом і прийшов у Єгипет, як йому й звелів ангел Господній. На горі жило двоє розбійників з жінками та двома немовлятами. Жінка одного з розбійників була хвора вже три дні, дитина ж голодувала, а жінка іншого розбійника не звертала уваги на ту дитину. Загледіли вони Йосипа з Марією, яка несла на руках Ісуса Христа. Побачив розбійник, у якого захворіла жінка, Марію з дитиною, зрадив і сказав своєму товаришеві:

– Не завдамо, брате, ніякого зла ні чоловікові цьому, ні його жінці.

Запросили вони Йосипа з Марією до своєї хати. Розбійник взяв свою дитину, дав її Марії і сказав:

– Нагодуй, жінко, дитя моє, і не зроблю нічого злого ні тобі, ні твоєму чоловікові.

Свята Богородиця взяла дитину розбійника і шість днів годувала її своїми святими грудьми. І зраділа жінка розбійника. Розбійник же сказав:

– Коли б не прийшла ця жінка до нас, то наше дитя уже б померло.

І відпустили вони Йосипа та Марію з великими дарами. Пройшов час, діти розбійників виросли і стали розбійниками, як і їхні батьки. Коли ж розіп'яли Господа нашого Ісуса Христа на горі Голгофі, в той же час піймали тих двох розбійників на місці злочину і привели до Пілата. Пілат звелів їх засудити й розіп'яти на тій самій горі Голгофі. І зробили три хреста: із сосни, кипариса й кедра. На кедрі розіп'яли Ісуса Христа, на кипарисі Дизму – праведного розбійника, а на сосні Гесту – невірного розбійника. Дизму розіп'яли праворуч від Господа, а Гесту – ліворуч.

Хрест Господній був закопаний на голові Адамовій, і в той час Адам охрестився кров'ю Христовою. Той розбійник, що був праворуч, голосно закричав:

– Пом'яни мене, Господи, коли прийдеш в царство Своє!

І язиком своїм рай для себе відкрив. А той, що був ліворуч, прокляв Господа і за це потрапив у пекло.

Різдвяні легенди

Як господар врятував пречисту

Засмутився Ірод, що Бог народився, бо гадав-думав: «А ось амінь мому царству-королівству, Маріїн Син відбере від мене мій трон, прийдеться мені, старому, тікати з Єрусалима».

Та й скликає Ірод жовнірів, посилає у Вифлеєм-місто та каже вирізати усі маленькі діти. Пішли жовніри шукати Христа.

Пречиста ж тим часом вночі сіла на ослицю та з Христом скоріш до Єгипту. Їдучи дорогою, стріла вона хлопа, як сіяв пшеницю:

– Помагай Біг, – каже, – господарю, а куди дорога до Єгипту?

– Туди, – показав хлоп.

Пречиста поїхала.

Посіявши пшеницю, господар сів до полуденку. Аж чує – земля задудніла: хлоп глянув, а перед ним Іродові жовніри.

– Чуєш, хлопе, не їхала туди яка жінка? – питають.

– Їхала, – каже хлоп.

– А коли?

– Тоді, як я сіяв тоту пшеницю.

Жовніри глянули на пшеницю, а пшениця як гай висока, уже спіє під серп.

– Давно уже того було! – озвалися жовніри та й вернулися до Єрусалима.

Чому колосок завбільшки з долоню

Родила колись земля суцільне колосся від самісенької землі аж до самого верху. Однак люди не вмiли шанувати Божого дару. І коли одного разу вступив Христос з Пречистою до одної хати, побачив, як дитина змішала хліб з болотом. За те Христос хотів страшно покарати людей: колосся зачало влазити в землю і було би все пішло під землю, якби була Пречиста не злапала кулаком та не сказала:

– Тото для котика і песика.

І нині колосся таке завелике, що у кулаку сховається.

Христос в яслах

Ото як народився Господь, то лежав у яслах. А віл, що там стояв, не смів порушити з ясел жодного стебла, а ще дихав і зігривав Бога. А кінь стояв із другого боку та й тягнув сіно, яке тільки було. Ото ж то Божа Мати і сказала:

– Будеш же ти, добрий воле, завсіди в Бога ситий, а ти, коню, усе будеш голодний, хоч скільки б не їв!

І справдились тії слова. Кінь їсть і все голоден, а віл хоч голоден, та має жуйку в роті.

Хрест

Ще за требаженне древо кажуть, що Матір Божа зі Спасителем їдного часу спіткнулась на нього та й сказала з переляку:

– О требаженнее древо! На тобі Син Мій розіпнеться!

А Син і промовив:

– Правда, Моя Мати!

І справді, скільки потім хрестів не підбирали, на жоднім не могли його розіпняти, а тільки на їднім требаженнім дереві, котре ще тоді, як росло, мало вигляд хреста.

Літературні казки

Константина Малицька¹

Горда пава

Першим убогим пастирям сповістив янгол Божий про народження Ісуса Христа. Та ось послушайте, як розповідають дуже старі люди.

Не пастирі дізналися про це перші, а волові очка, найменші з усіх пташок, що мали свої гнізда в вертепі при дорозі до Вифлеєму.

Раннім ранком з'явився перед ними білий янгол і мовить:

– Сьогодні народиться тут поміж вами Дитятко Боже. Подбайте, щоб достойно Його прийняти.

І щез, а пташки зацікавилися, зачудовані незвичайною новиною і великою честю, яка їм припала, – побачити першими Божого Сина.

А потім кинулися порядкувати домівку.

– Та що зробимо з волем і ослом? Вони так багато місця займають і так голосно ремигають, – журилися.

– Не бійтеся! – відізався осел. – Ми теж хочемо побачити Дитятко, та будемо гріти Його своїм подихом, бо ніч холодна.

– То залишайтеся! Але миші треба доконче прогнати, вони цілу ніч шарудять і гризуть, спати не зможе Маленький.

– О, ні! Залиште нас! – просилися мишки. – Ми вам долівку позамітаємо хвостиками чистенько, а потім заховаємося в куточку. І ми хочемо бачити Боже Дитятко.

– Ну, то залишайтеся і робіть порядки. Але павуків не можна ніяк залишити, вони позатягали скрізь по стінах і кутках своє павутиння. Це ж негарно!

– О, ні! Залиште нас! – просились павуки. – У стінах і стелі є діри, крізь них дує вночі холодний вітер, а ми заснуємо їх щільно нашим полотенцем, щоб Дитятко не змерзло.

– Ну, то залишайтеся і робіть свою роботу! Та де покладе Мати Дитину? – питали волові очка один одного.

– Авжеж ніде інде, тільки в наших яслах, – відізався віл. – Господар приніс нам ще звечора свіжого сіна, м'якенько й тепло буде в ньому лежати.

– Ні, сіно колотиме тільки Дитини, треба подбати про щось краще, – говорили мишки.

– А що ж м'якше від пташиного пір'я? – сказала волове очко-мати. – Я своїм дітям вистеляю завжди гніздо пір'ям. Скиньмося по пір'ячку і буде Дитинці постілька.

– Справді! Полечу я і сповіщу всіх птахів довкола, чого нам треба, – промовив волове очко-батько.

– А ми, – задзібоніли мишки, – скочимо до лисиць і вивірок, – у них є завжди багато вичесаної шерsti.

Ще далеко було до вечора, а вже птахи й звірі стали сходитися до вертепу зі своїми приносами. Найкраще пір'ячко принесли голуби й дикі гуси, – найм'якшу шерсть кози-ангори.

¹ *Константина Малицька* народилася 30.05.1872 на Івано-Франківщині. Українська дитяча письменниця, автор поезій, оповідань та казок. Їй належать також слова багатьох стрілецьких пісень. Померла 17.03.1947 у Львові. Різдвяні казки походять з рукописної збірки «Гарфа Леїлі».

– Ах! – зітхнула волове очко-мати. – Коли б сотникова пава схотіла нам дати кілька пер зі свого хвоста! Ми ними прибрали б ясла в головах Дитятка.

– Можна її спитати, – порадив голуб. – Я з нею знайомий, полечу, попрошу.

А та пава жила в городі римського сотника Кая Клявдія. А була вона і справді гарна, не звичайна, як бувають наші пави, а вся сніжно-біла, тільки чубок на голові й пера в хвості мала блідо-рожеві. І пишалася ж вона цією красою, а ще більш своїм голосом, яким чарувала оточення.

Перед нею з'явився посол-голуб і, вклонившись низенько, мовить:

– Я до вашої милости з проханням.

– А саме? – спитала пава, гордо крутнувши головою.

– У вертепі, недалеко відсіля, має народитися цієї ночі Боже Дитятко. Волові очка прибирають домівку на Його прийняття. Чи не схотіли б і ви дати нам для прикраси кілька своїх пер – тих із хвоста?

– Я? – засміялася пава. – Чудне справді прохання! Для якогось бідного Дитяти – адже багаті не родяться в стайні – маю я псувати свою красу! Зрештою, сьогодні я виступаю у пана сотника перед римськими гістьми зі співом, і якраз чекає мене проба. Прощайте!

І голуб повернувся з нічим до вертепу.

– Не журіться! – потішав він волові очка. – Обійдемося без її пер. А ось що я вам пораджу: запросіть польових коників на музикантів, а світлячків на свічкарів.

– Ми таки зараз по них скочимо! – зголосилися мишки, завжди готові до послуг.

А коли сонце зайшло і стало сутеніти, вилетіли волові очка на дах вертепу, щоб зорити на дорогу, чи не йдуть сподівані гості.

Ось вони! Молода жінка і білобородий старець підходять поволі, втомлені довгою дорогою.

А коли ввійшли в вертеп, Пречиста Діва поклала Дитятко в яслах на пір'яній постільці.

І в цю мить засяяла над вертепом велика косата зоря, а світлячки засвітили свої ліхтарики, польові коники настроїли свої інструменти, а павучки попускали зі стелі вниз тоненькі срібні ниточки, що переливалися кольорами веселки. Мишки з куточків виставляли раз у раз свої мордочки, а віл і осел стояли мовчки, киваючи тільки повагом головами над Малим у яслах.

І було тихо, неначе світ увесь передумував якусь велику думу.

Раптом серед тієї тиші почувся знадвору пронизливий, хрипливий крик-зоєк.

– Що воно таке? – питали стривожені волові очка. – Хто це сміє непокоїти в пізню ніч Боже Дитятко?

За часок прилетів голуб з розвідки.

– Новина в віллі римського сотника. Біла пава втратила голос. Лікарі кажуть, що вже ніколи не буде співати ні вона, ні її рід.

– А так хизувалася своїм співом і своєю красою, – промовила волове очко-мати, і глянула на Дитятко в яслах.

Але Воно лежало тихенько, тільки ручкою перебирало м'яке пір'ячко своєї постільки.

Коза Гаїза

Була вся біла з чорними вушками – тому і звали її пастирі Чорновушкою, хоч правдиве її ймення було Гаїза.

Лежала на Вифлеємському полі в стаді кіз і овець, але не спала. Цієї ночі ніяк не брався її сон. Бо ж і чудна якась була це ніч! Небо без зір, без місяця, а ясно, мов удень. Тільки якась велика зоря з довгою косою світить на сході. Такої зорі Гаїза ніколи ще не бачила, ні найстарші кози про неї не розказували.

Та ось пастирі, що спали при погаслому вогнищі, зірвалися на рівні ноги. Гаїза нашорошила вуха. Згори сходили якісь ясні крилаті постаті і повели пастирів із собою. Гаїза не могла вийти з дива. Пастирі навіть не оглянулися на отару, а пішли кудись за провідниками. Що воно все те значить?

Вона хвилинку переждала, а потім і собі подалася за пастирями. Дорогу показувала ясна зоря, що саме в ту сторону посувалася. Тихо було довкола, але якась чудна видавалася ця тиша. Поміж сухими травами сунуло гаддя, мурашки копошилися в своїх кіпчиках, птахи тріпоталися в гніздах, вода в потоці якось нечутно переливалася, пальми кивали гіллям, навіть степовий вовк пересунувся нишком попри стадо кіз і овець, а сторожкі собаки не забрехали.

Косата зоря спинилася над вертепом, що стояв при дорозі до Вифлеєму. Гаїза знала цей вертеп, бо часто заскакувала туди, щоб скубнути сінця з ясел і подратувати осла, що мав там своє стійло. Тепер не могла зрозуміти, що це таке є в тому вертепі, де спинилася косата зоря і крилаті постаті і пастирі.

Вона сміливо пересунулася вперед. Ніхто її не займав, усі з пошаною віддавали комусь поклін. Гаїза і собі заглянула туди і з дива мало не замекала. У яслах на сіні лежало мале Дитятко, а при ньому по один бік стояла молода жінка, а по другий – старець із довгою бородою.

«Бог народився! Я так і знала, що це не звичайна людська дитина», – говорила до себе Гаїза, вкладаючися на ніч у своєму стаді. – Та що з Нею станеться в майбутньому? А я таки забіжу ранком у вертеп, щоб знову порадувати Дитятко моїм танком».

І мала Чорнувшка заснула сном безжурних козенят.

Гарфа Леїлі

Далеко-далеко на Сході, в Арабії, жили колись три царі: Мельхіор, Каспар і Вальтасар. Та не тільки царями вони були, але й вельми вченими мудрецьями, що вміли читати в зорях і з них провіщати майбутнє.

А саме в той час появилася на небі чудна косата зоря, – і з неї виворожили ті мудрі царі, що в Юдеї народилося Дитя, яке стане Месією, Спасителем світу. І ось порішили всі три вибратися з поклоном до Новонародженця.

А була в одного з цих царів, у Мельхіора, молода донечка – на ймення Леїля. Гарна вона була, як весняна квітка, здорова, але – німа. Не зроду. Коли їй ішло на шостий рочок, налякалася пустельного лева, що вдерся під мури палацу і пронизливим ревом сіяв пострах довкола. Тоді-то Леїля заніміла і стала сумна-пресумна. Бо в неї було багато думок і питань у голівці, багато почувань у серденьку, а не могла їх висловити. Зате вухо стало в неї дуже чутке на всякі звуки. Вона годинами вслухувалася у плюскіт водиці в палацових водограях, у щебетанні пташок і шелестінні широколистих високих пальм у батьківських городах.

Щоб заспокоїти жадобу звуків Леїлі, цар Мельхіор велів зробити для неї малу золотострунну гарфу. І тепер Леїля проводила цілі дні, граючи на своїй гарфі орлиним пером, як це водилося в Арабії.

Коли вирішено, що всі три царі виберуться в дорогу до Юдеї, Леїля стала знаками просити батька, щоб і її взяв із собою.

– Хочу теж побачити Новонародженця, малого Царевича, – немов говорили її очі й рухи. – Хочу завезти Йому теж дарунок від себе.

Але ні цар Мельхіор, ні цариця-мати не згодилися на прохання доні. Казали: дорога далека, непевна для старих, а що й говорити про дитину!

Тоді Леїля принесла свою золотострунну гарфу і, кладучи її між подорожні батькові клунки, давала зрозуміти, що хоче свою цінну забавку подарувати малому Дитяткові.

* * *

І вибралися три царі в дорогу, їхали на верблюдах із численною службою, а везли з собою багаті дари. Золоті прикраси, пахучі кадила арабські і цінне миро, олійки, бальзами. А ясна косата зоря ішла перед ними, показуючи дорогу.

Але царі не знали, де саме народився майбутній Месія, тому рішили вступити раніш до Єрусалиму і в тамтешнього царя Ірода про все розпитати.

Ірод збентежився дуже, коли почув про якогось нового Царевича. Він же ладив на престіл по собі свого сина. Скликав Ірод учених у письмі і священників та спитав їх, чи справді і де народився новий Цар.

А вчені духівники відповіли:

– Написано в книгах пророків: «І ти, Вифлеєме, не найгірше з міст, бо з тебе вийде князь – пастир народу, а ім'я його Ісус».

Налякався Ірод цього віщування, покликав до себе потайки арабських мудреців і каже до них:

– Ідіть до Вифлеєму і розвідайте про Немовля, а повертаючи, вступіть знову до мене з вісткою, щоб я міг Йому поклонитися.

І подалися три царі в дорогу, а косата зоря вгорі стелила шлях перед ними. І весь час чекали мудреці, що побачать здалеку мури пишного палацу майбутнього володаря світу, коли це зоря-провідниця стала перед бідним вертепом.

Зупинилися три царі, злізли з верблюдів і з дарами увійшли в стайню. І побачили Дитяtko, і Його Матір Марію, і старенького Йосипа, і вола, і осла, і дрібну пташню в щілинах покрівлі.

І впали мудреці на коліна перед Ісусом і поклонилися Йому. Почули серцем, що хоч народжений у бідності, Царем світу стане колись. І зрозуміли теж у покорі, що їх дари – ніщо для Малого. Золота Йому не треба, бо Його царство не від світу цього, ні пахучих кадил, що ними поганські жерці обкурюють своїх мертвих ідолів, ні дорогих бальзамів.

І засумували три мудреці, що вони, хоч багаті володарі, не мають чим обдарувати оцю вбогу Дитину. Та ось пригадав собі цар Мельхіор, що в нього у клунках є ще дарунок Леїлі, єдина розрада його каліки-донечки, золотострунна мала гарфа. І приніс її і поклав несміливо в яслах перед Дитяtkом. А Ісусик ухопив її радісно в руки і доторкнувся струн, і полилася музика, якої не чули ще в своїм житті царі-мудреці, хоч мали на своїх дворах неабияких музик і співаків. А серце царя Мельхіора стрепенулося передчуттям якогось великого щастя.

Коли мудреці поверталися вже додому, об'явився їм у сні янгол Божий і остеріг:

– Не вступайте до Ірода, бо він недобре задумує на Дитяtko. Хочє вбити Його.

І поїхали мудреці іншою дорогою, а косата зоря стояла ще довго на небі, їм на втіху, а Іродові на тривогу.

* * *

Уже цар Мельхіор доїхав до своєї столиці та увійшов зі слугами на подвір'я палацу, коли це почув дзвінкий дитячий спів у садку:

У яслах на сіні
Дитя спочиває,
А моя гарфа
Йому приграває.

– Леїля! Невже ж це вона співає? – дивувався цар, хоч давно вже, ще там у вертепі, було в нього передчуття чогось незвичайного, що стріне його дома.

– Так, це вона! – підтвердила цариця-мати.

І розповіла, що такої і такої днини, о такій і такій годині Леїля несподівано сплеснула в рученята і промовила: «Мамо, говорю!»

Тоді цар Мельхіор зміркував, що це сталося саме в той час, коли він вкладав золото-струнну Леїлину гарфу в руки Ісусикові.

І припав до землі, поклонився в сторону Вифлеєму і закликав голосом великим:

– Насправді живий Бог там народився!

Утеча до Єгипту

А сорокового дня по народженні Ісуса понесла Марія Дитятко до святині в Єрусалимі, щоб там по закону присвятити Його Богові і найменувати. І по закону жертвувала теж пару голубів і пару горличок.

І тої самої ночі з'явився Йосифові у сні янгол і сказав:

– Устань, візьми Дитя і Матір і втікай до Єгипту, бо цар Ірод наважується на життя Малого.

І встав Йосиф і, посадивши Марію з Ісусом на осла, вирушив у дорогу.

А водночас сповістив янгол усі живі тварини, що на землі і під землею, і в повітрі, і на воді, щоб помагали втікачам. І заворушилась уся природа. Мурашки висипали високі кіпчики на шляху, куди гнали воїни Ірода, бджоли засліплювали їм очі гострими уколами, дикі звірі страшним ревом полохали коней, сонце запалювало до грані мідяні шоломи, вітер навівав гарячого піску в обличчя, річки виступали з берегів і заливали дороги, а злі гадюки й скорпіони боляче в'їдалися в ноги вершників і румаків. Нелегка була погоня за Святою Родиною, бо все довкілля їй сприяло.

Сонце гріло – не пекло, вітрець холодив знеможене тіло. Високі пальми клонили вниз своє буйне гілля і скидали солодкі овочі. Дикі кози й антилопи підходили до Марії, щоб годувала своє Дитятко їхнім молоком. А коли Вона хотіла переполоскати Ісусикові пелюшечки, де не взялося чисте джерельце, даючи Матері свою чисту водицю.

Ночами крилися подорожні в скелястих печерах, а тоді павуки розпинали перед входом густу сітку, а пустельні звірі – леви і тигри берегли спочинок втомлених цілоденним ходом. Навіть погана гієна держала варту над втікачами, вгамовуючи на той час своє жалісливе виття, щоб не турбувати Дитятка.

Іноді по дорозі стрічали вони довгі каравани людей на верблюдах, але ці байдуже проїздили повз них.

Довго-довго мандрувала Свята Родина, поки підійшла до меж Єгипту. Пречиста Марія хотіла задля Дитятка вже десь поміж людьми в безпечному захисті хоч часок спочити.

Аж ось побачили вони вдалечині велику оазу. Росли там стрункі пальми над чистим потічком, а просторі шатра і загорожа для свійських тварин указували на добробут мешканців.

– Тут треба нам проситись на нічліг, – сказала Марія. – Може, не відмовлять нам гостини.

А в тій оазі, у найбільшому шатрі, жила розбійницька мати з невісткою і маленьким онуком. Коли наші подорожні увійшли в загорожу і стали прохати захисту, стара розбійницька мати сказала:

– Не могу вас прийняти. Мій син розбійник, тепер нема його дома, але як повернеться, вас повбиває, а на мене насварить.

На те Марія:

– Однаково нам у дорозі від розбишак погібати, то вже краще хоч одну ніч спокійно прожити під покрівлею. Ми вам місця не залежимо, страви не переїмо. Згляньтеся на оце Маля.

Зиркнула розбійницька мати на Ісусика, а Він до неї ручки простягає, всміхається. Жаль стало старій Дитини, і молода невістка за них заступилася:

– Пустіть їх, мамо!

– То заходьте вже всі трое, а осла поставте в загороді.

Увійшла Марія до шатра і передусім попросила теплої води, щоб Ісусика скупати. Подала їй розбійницька жінка води у широкій посудині і дивиться, як малий Ісусик радісно хлюпається. А тіло в Нього здорове, міцне, рожеве.

І з задрощів скипіло серце молодої розбійниці, бо її синок Дизма весь був укритий струпами. І думає вона собі:

– Поганий мій Дизма, хай і Дитя оцієї зайшлої набереться від нього струпів.

І саджає свого сінка у купіль разом з Ісусиком. А Ісусик усміхається до товариша, обіймає його реченятами й обливає жартівливо водою.

І глянь! – струпи починають опадати з Дизми, і тільце його стає таке чисте й гладеньке, як у здорової дитини.

Із дива не може вийти розбійницька жінка. Позирає на Марію, мов на чудотворця, і дякує зі сльозами в очах. А стара мати щедрю вечерю готує для подорожніх.

Надвечір повернувся розбійник зі своєю ватагою. Побачивши чужих людей, запалав спершу гнівом, але коли почув, як його синок оздоровів на тілі, то й сам почав припадати біля незвичайних гостей.

А другої днини ранком знову вирушила Свята Родина в дальшу дорогу. Розбійницька мати дала їм на прощання чимало харчів: дактилів, сухарів, верблюжого молока і добрий шматок печеного козлячого м'яса. А сам розбійник провів їх аж ген поза межі пустелі, у замешкалі вже місця Єгипту.

Тут поблизу старовинного Геліополісу, недалеко нинішнього Каїра, натрапили вони на давню оселю земляків і в ній зупинилися, знайшовши тут спокійний захист.

І жили вони там тихо-мирно, аж знову янгол сповістив Йосифові, що цар Ірод помер, і вони можуть вертатися до рідного краю.

* * *

На горі Голготі три хрести простягають чорні рамена. Посередині розп'ятий Він – Христос, обабіч два розбійники. І цей зліва почав насміхатися з Христа:

– Якщо ти Божий Син, спаси Себе і нас.

Але той другий скартав його, кажучи:

– Невже ж не боїшся ти Бога? Ми справедливо терпимо кару за наші злочини, але Цей невинний не заподіяв нікому ніякого лиха...

А Христос повернувся до нього і мовить:

– Дизмо! Колись давно ти дитиною в одній купелі зі Мною очистив своє тіло від струпів, сьогодні в кривавій спільній нашій муці обмивається твоя душа з гріхів.

І засяяло лице розбійника тихою радістю. І згадав він далеку оазу в пустелі, і струнки пальми перед шатрами, і рідну матір. І малого хлопчика, що загостив до них надвечір, і батька-розбишаку, що вивів сина на дорогу злочину.

І щирий жаль за змарновану молодість обгорнув його душу, і сльози викотилися з очей. І тихо прошепотів він з вірою:

– Господи! Пом'яни мене, коли увійдеш у царство Твоє.

І від хреста Ісусового понеслися повні любови слова:

– Направду кажу тобі, ще сьогодні будеш зі Мною в раю.

Трепета

А коли архіереї й старшина ізраїльська засудили Ісуса на смерть, то вислали своїх слуг, щоб розшукали дерева на хрест, – зняв муку Сина Божого.

І вийшли слуги архіерейські на гору Ливан, де росли вікові кедр.

– Дайте нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! – мовлять.

Гордо виструнчився найстарший кедр і мовить їм:

– Століття ми тут ростемо, а ще досі не сплямились поганим учинком. Не дамо дерева на муку цього Праведника, адже сам намісник кесаря, Пилат, не знайшов за Ним ніякої вини й обмив руки від його засуду. Геть від нас, слуги диявола!

І зійшли висланці вниз і стали перед могутнім дубом.

– Дай нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! – мовлять.

Зашуміли розлогі верхів'я дуба:

– Царем дерев зробила мене лісова громада. Не личить цареві служити зняв злочину сліпоті юрби. Я бачив Назарея під моїм гіллям, як навчав народ, як благословив дітей, що їх матері приводили до Нього, як оздоровлював хворих, калік, біснுவатих. І для цього добродія людства мав би я стати зняв муку? Геть від мене, безвіри!

І спустилися слуги ще нижче на пустельні простори, де росли гінкі пальми.

– Дай нам, пальмо, свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! – мовлять.

Згорда глянула на них широколиста пальма.

– Для Ісуса з Назарету? Того, що годував тисячі народу рибою і хлібом? Що воскресив єдину доньку Яїра і мертвого від чотирьох днів Лазаря, брата Марії і Марти? Цьому справжньому Синові Божому мала б я завдати муку? Геть від мене, поганці!

І далі помандрували слуги архіерейські. Аж перейшовши потік Кедрон, вийшли на гору в сад Гетсиманський. Росли тут оливні дерева-маслини і до них приступили висланці, мовлячи:

– Дайте нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея!

Сумно зашелестіла найстарша маслина:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.